

CAR

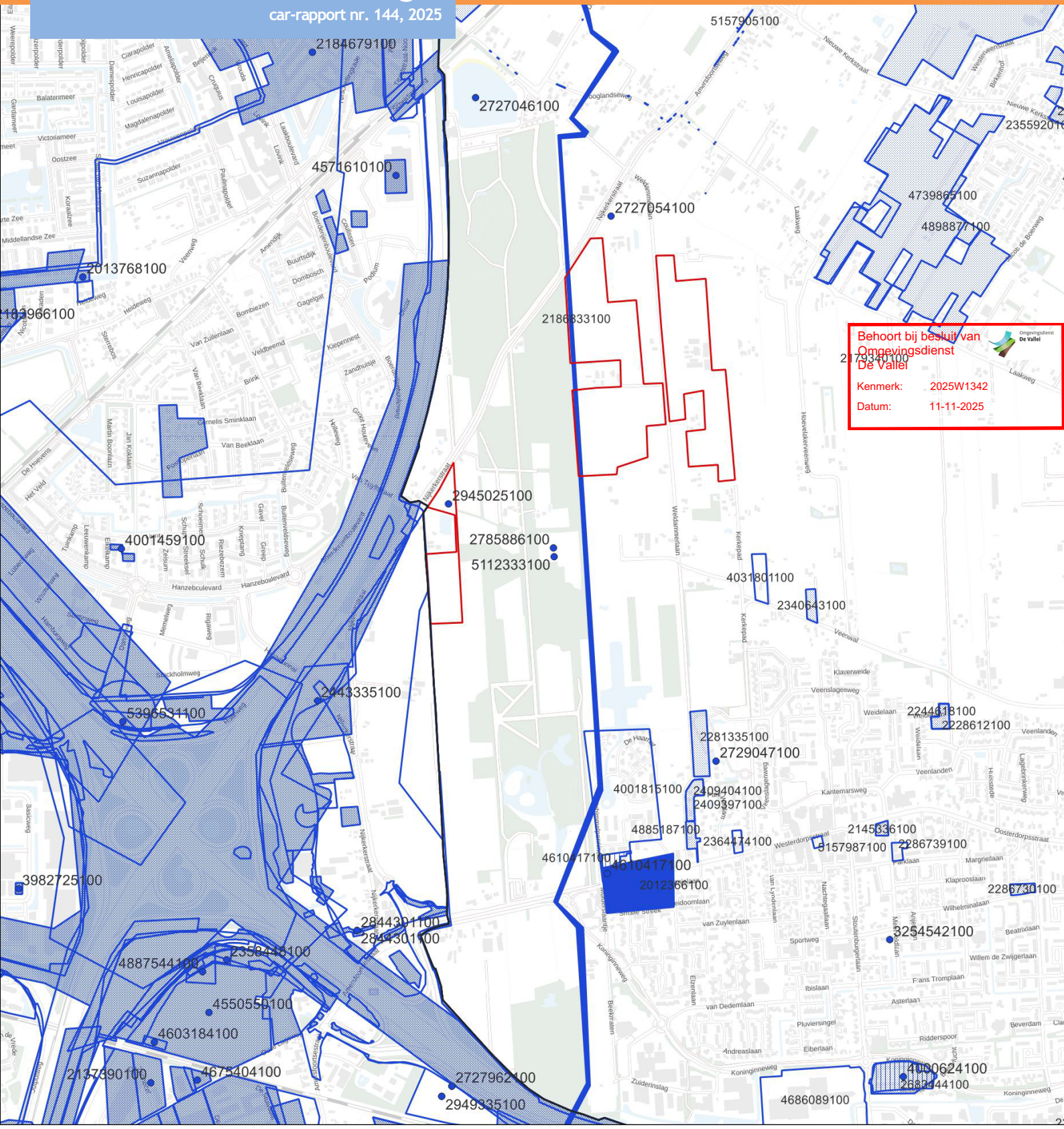
Centrum voor Archeologie

car-rapport nr. 144, 2025

Archeologische inventarisatie

Hoevenlakense Bos

Nijkerk

Archeologische inventarisatie (bureauonderzoek)
Hoevenlakense Bos
Nijkerk

Behoort bij besluit van
Omgevingsdienst
De Vallei

Kenmerk: 2025W1342
Datum: 11-11-2025

Onderzoeksgegevens

Project: Uitbreiding Hoevelakense Bos
 Onderzoek: Bureauonderzoek
 Zaaknummer: 5726599100
 Opdrachtgever: Gemeente Nijkerk, 5.1.2e
 Uitvoerder: Centrum voor Archeologie, Gemeente Amersfoort
 Datum uitvoering: januari-februari 2025
 Locatie / adres: Nijkerkerstraat
 Perceel: Hoevelaken, sectie A percelen 627, 831, 832, 833, 849, 1212, 1734, 1753, 1756, 1757, 1759, 1760, 1761, 1762, 1763, 1767, 1768, 1769, 2395, 2871, 3027, 3040 t/m 3052.
 Gemeente: Nijkerk
 Provincie: Gelderland
 Kaartblad: Blad nr. 32W, volgens topografische kaart 1:25.000
 Coördinaten: Middelpunt westelijk plangebied: 158.600 / 466.080
 Middelpunt centraal plangebied: 159.068 / 466.674
 Middelpunt oostelijk plangebied: 159.344 / 466.666
 Omvang: Westelijk onderzoeksgebied: 8,1 hectare
 Centraal onderzoeksgebied: 11,7 hectare
 Oostelijk onderzoeksgebied: 2,6 hectare
 Verwachtingswaarde: Lage, middelhoge en hoge Archeologische Verwachtingswaarde volgens gemeentelijke beleidskaart
 Autorisatie: 5.1.2e (namens CAR)
 Bevoegd gezag: Gemeente Nijkerk
 Toetsing: 5.1.2e (Deskundige archeologie Gemeente Nijkerk) dd. 28-02-2025
 Status rapport: definitief en goedgekeurd

Behoort bij besluit van
 Omgevingsdienst
 De Vallei
 Kenmerk: 2025W1342
 Datum: 11-11-2025

De originele onderzoeksadministratie bevindt zich in het archeologisch archief van de Gemeente Amersfoort.

colofon

CAR rapport 144 – Archeologische inventarisatie (bureauonderzoek) Hoevelakense Bos, Nijkerk.

ISSN: 1879-4289

© 2025

uitgave: Centrum voor Archeologie, Gemeente Amersfoort

opsteller(s): 5.1.2e (reg. nr. 25059759), 5.1.2e (reg. nr. 46940974), 5.1.2e
 afbeeldingen: Centrum voor Archeologie, Gemeente Amersfoort (tenzij anders vermeld)
 vormgeving: 5.1.2e
 uitgave: Centrum voor Archeologie, Gemeente Amersfoort

De CAR-rapportenreeks is een reeks waarin het Centrum voor Archeologie van de Gemeente Amersfoort standaard eindrapportages (zoals bedoeld in de Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie) van de door hun uitgevoerde archeologische onderzoeken publiceert.

De reeks staat onder redactie en autorisatie van de stadsarcheoloog van de Gemeente Amersfoort: 5.1.2e.

Samenvatting

De gemeenten Nijkerk en Amersfoort bereiden gezamenlijk met Geldersch Landschap & Kasteelen een uitbreiding van het Hoevelakense Bos te Hoevelaken (Gemeente Nijkerk) voor. Het doel is het cultuurhistorisch waardevolle landschap als uitgangspunt te laten gelden voor een duurzame ontwikkeling waar recreatie, ecologie en natuurontwikkeling in samenhang met elkaar mogelijk blijven. In het kader van de Buitenplanse omgevingsplanactiviteit (Bopa) moet in kaart worden gebracht of op de locatie behoudenswaardige archeologische resten aanwezig kunnen zijn, die door de bodemingrepen gevaar lopen.

Uit het bureauonderzoek blijkt dat binnen het plangebied Uitbreiding Hoevelakense Bos Nijkerk sporen en vondsten aanwezig kunnen zijn vanaf het Mesolithicum tot en met de Tweede Wereldoorlog. Het gaat specifiek om resten van (jacht)kampjes uit het Mesolithicum tot en met het Vroeg Neolithicum in het zuidoosten van het plangebied. Bewoningssporen, resten van agrarische activiteiten vanaf het Midden-Neolithicum tot en met de (Late) IJzertijd kunnen voorkomen in het gehele zuidelijke deel van het plangebied op de (flank van de) dekzandrug. Bewoningssporen en sporen van landinrichting en ontginning uit de Late Middeleeuwen kunnen voorkomen ten zuiden van de Veenwal. Sporen van landinrichting en ontginning uit de Nieuwe tijd kunnen in het gehele plangebied voorkomen. Sporen van de verdedigings- en gevechtshandelingen uit de Tweede Wereldoorlog kunnen voorkomen in het gehele plangebied, maar met name ter hoogte van de bekende zones met loopgraven en een tankgracht. De zones met het tracé voor de gasleiding en waterleiding zijn tot op diepte verstoord en bevatten geen archeologische verwachting meer.

Inhoud

1. Inleiding	4
2. Plan- en onderzoeksgebied	7
3. Aardwetenschappelijke situatie	8
4. Bewoningsgeschiedenis en landgebruik	15
5. Gespecificeerde archeologische verwachting	22
6. Conclusie en advies	23
Literatuur	25
Bijlagen	26

Behoort bij besluit van
Omgevingsdienst
De Vallei

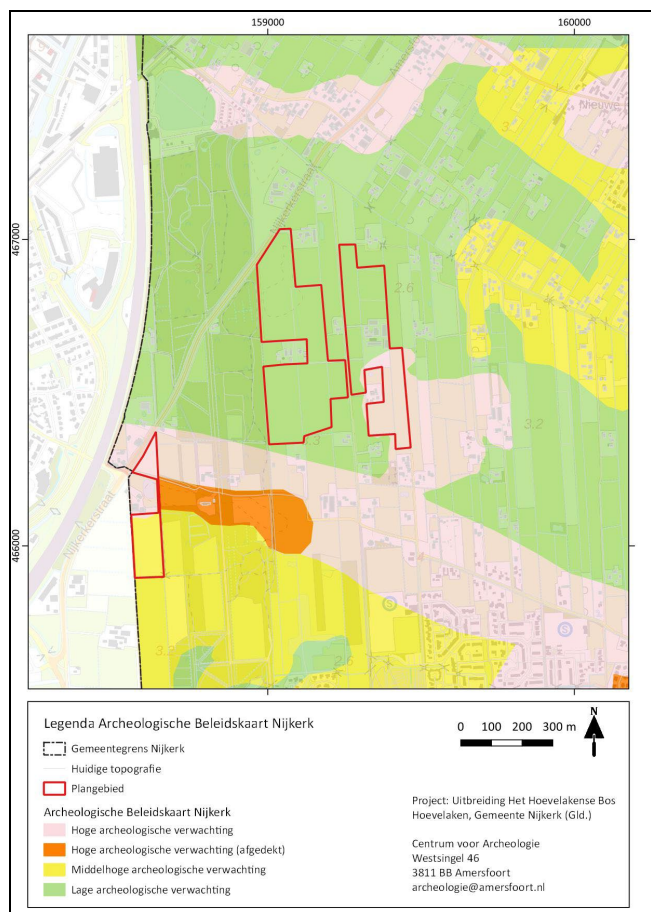

Kenmerk: 2025W1342
Datum: 11-11-2025

1. Inleiding

1.1 Aanleiding

De gemeenten Nijkerk en Amersfoort bereiden gezamenlijk met Geldersch Landschap & Kasteelen een uitbreiding van het Hoevelakense Bos te Hoevelaken (Gemeente Nijkerk) voor. Het doel is het cultuurhistorisch waardevolle landschap als uitgangspunt te laten gelden voor een duurzame ontwikkeling waar recreatie, ecologie en natuurontwikkeling in samenhang met elkaar mogelijk blijven.¹

Afbeelding 1: het plangebied geprojecteerd op de gemeentelijke archeologische beleidskaart Nijkerk.

Volgens het Omgevingsplan Nijkerk ligt de locatie in zones met een hoge, middelhoge en lage archeologische verwachting.² Dat betekent dat plangebieden groter dan respectievelijk 100/2500/10.000m² waarbinnen bodemingrepen dieper dan respectievelijk 50, 40 en 40cm minus het maaiveld plaatsvinden een archeologisch onderzoek nodig is. Bij plangebieden die meerdere verwachtings(waarde)zones bevatten geldt doorgaans het strengst voorkomende beleid binnen dat gebied als toetsingkader. In het kader van de Buitenplanse omgevingsplanactiviteit (Bopa) moet in kaart worden gebracht of op de locatie behoudenswaardige archeologische resten aanwezig kunnen zijn, die door de bodemingrepen gevaar lopen.

1.2 Plannen

De plannen voor het gebied zijn voornamelijk natuurontwikkeling en recreatie. Om deze plannen uit te kunnen voeren worden verschillende vormen van grondwerk toegepast. In het meest westelijke deel van het plangebied wordt weinig grondwerk uitgevoerd. Hier worden enkel plantgaten van 30cm diep voor bomen gegraven. In het centrale en oostelijk deel van het plangebied zal de bouwvoor op verschillende plekken ca. 40 tot maximaal 70 cm ontgraven worden. Ook worden onder andere twee aan te leggen zandkoppen en nieuwe wandel- en ruiterspaden verhoogd aangelegd. Als laatste zal een aantal nieuwe woningen in het centrum van het oostelijke deel van het plangebied worden gebouwd.

1.3 Vraag- en doelstelling

Het doel van dit bureauonderzoek is het opstellen van een gespecificeerde, archeologische verwachting binnen het plangebied. De vraag die daarbij wordt beantwoord is: Wat is de archeologische verwachting binnen het plangebied op basis van de landschappelijke, (bouw)historische en archeologische kenmerken?

Om de uitspraken over de bodemopbouw te verfijnen en de landschapsgenese te bepalen is tevens een bodemkundig booronderzoek uitgevoerd.

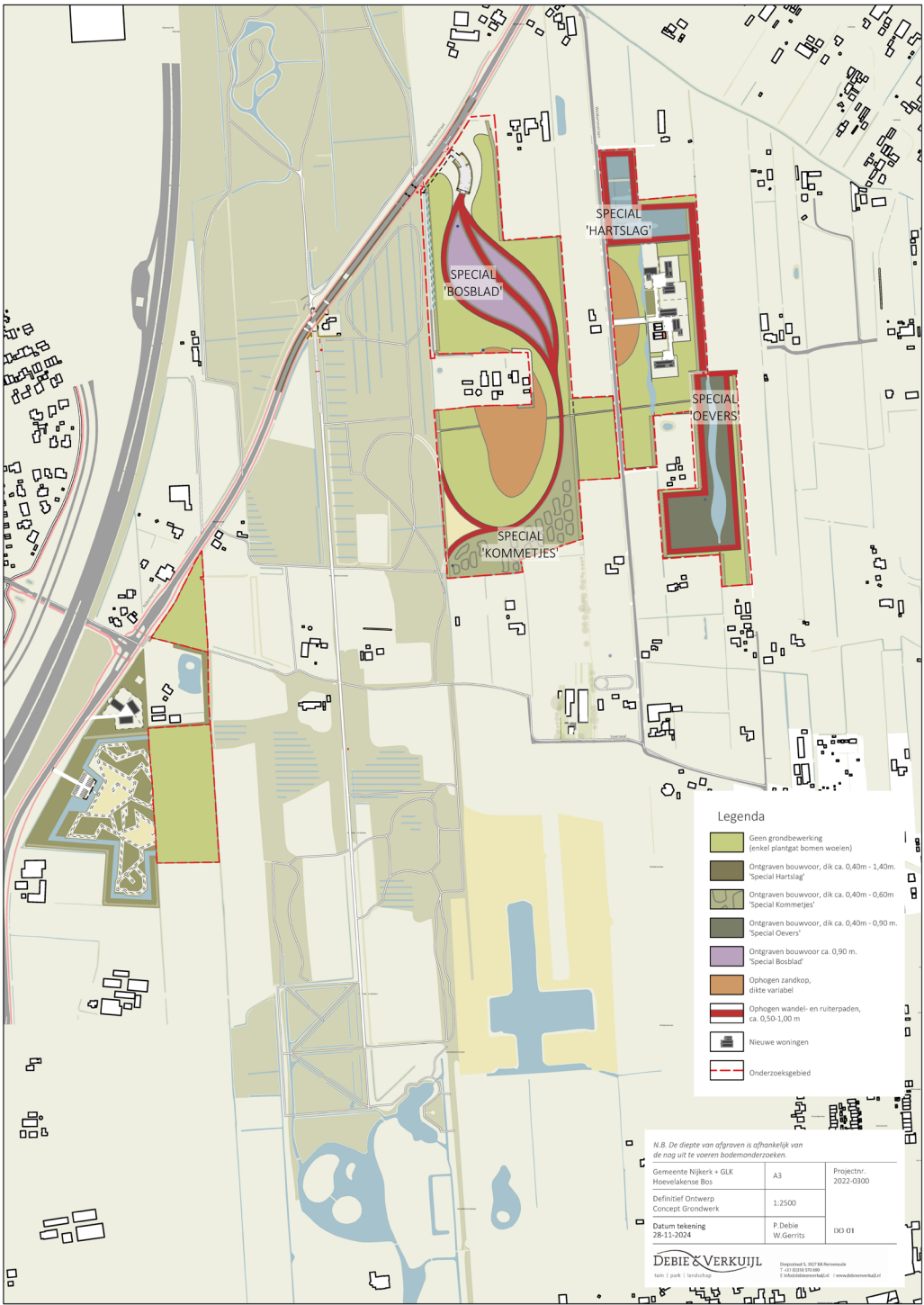
Behoort bij besluit van
Omgevingsdienst
De Vallei

Nijkerk: 2025W1342
De Vallei: 2025

¹ Debie & Verkuijl 2023.

² Oosterhout 2014.

Afbeelding 2: de concept ontwerp-tekening (28-11-2024) voor de uitbreiding van het Hoevelakense Bos.

Behoort bij besluit van
Omgevingsdienst
De Vallei

Kenmerk: 2025W1342
Datum: 11-11-2025

Op basis van de resultaten van de archeologische inventarisatie wordt een advies opgesteld in het kader van de cyclus van de Archeologische Monumentenzorg (AMZ). Op basis van dit advies neemt het bevoegd gezag (Gemeente Nijkerk) een beslissing in het kader van de vergunningverlening of planprocedure.

Het bureauonderzoek is uitgevoerd conform protocol 4002 van de Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie, versie 4.1 (KNA 4.1) en de Gemeentelijke richtlijnen voor archeologisch bureauonderzoek. Dit rapport, een standaard rapport Bureauonderzoek zoals bedoeld in het KNA, bevat de resultaten van de archeologische inventarisatie, conform KNA-specificatie LS06.³

1.4 Methodiek

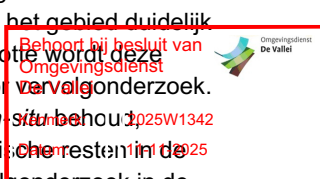
Een bureauonderzoek is een archeologisch onderzoek waarbij aan de hand van beschikbare bronnen en nieuwe informatie over de geomorfologie, bodemkunde, cultuurhistorie en archeologie wordt bepaald of er sprake is (of kan zijn) van archeologische resten die door de bodemingrepen worden bedreigd.

In de komende vier hoofdstukken zullen deze bronnen en informatie de revue passeren. In het tweede hoofdstuk wordt het plan- en onderzoeksgebied afgebakend. Daarna wordt in hoofdstuk 3 de aardwetenschappelijke situatie aan de hand van onder andere de geomorfologische kaart, de bodemkundige kaart en het Actueel Hoogtebestand bekeken. Dit hoofdstuk belicht de mogelijkheid voor bewoning of een ander soort landgebruik. Ook wordt de grondwatertrap behandeld, een belangrijke factor voor de conservering van archeologische artefacten en grondsporen. Ten slotte is ook de mogelijke bodemverstoring essentieel voor de archeologische verwachting binnen de onderzoekslocatie. Ter ondersteuning van deze gegevens is een bodemkundig booronderzoek uitgevoerd. In hoofdstuk 3 worden de methoden en de resultaten van dit onderzoek besproken.

In hoofdstuk 4 worden relevante archeologische en historische bronnen over het gebied verzameld. De archeologische verwachtingskaart en onderzoeken in de

omgeving worden besproken. Historische kaarten van het gebied en het archief worden geraadpleegd. Deze bronnen geven niet alleen aan welke archeologische resten in de omgeving zijn gevonden en hoe het gebied in het verleden is ingericht, maar ook uit welke periodes archeologische resten te verwachten zijn.

In hoofdstuk 5 worden de aardwetenschappelijke situatie en de bewoningsgeschiedenis en het landgebruik samengevat. Aan de hand hiervan wordt de specifieke archeologische verwachting van de locatie bepaald. Wat is potentieel de aard, datering, omvang, diepteligging en de gaafheid en conservering van archeologische resten? Dit wordt in een tabel en in een kaartje van het gebied duidelijk gemaakt. In het laatste hoofdstuk ten slotte wordt deze verwachting omgezet in een advies voor vervolgonderzoek. Daarbij zijn drie adviezen mogelijk: of *in situ* behoud, waarbij door plaanpassing archeologische resten in de bodem beschermd blijven; of een vervolgonderzoek in de vorm van een Inventariserend Veldonderzoek; of vrijgave van het gebied.

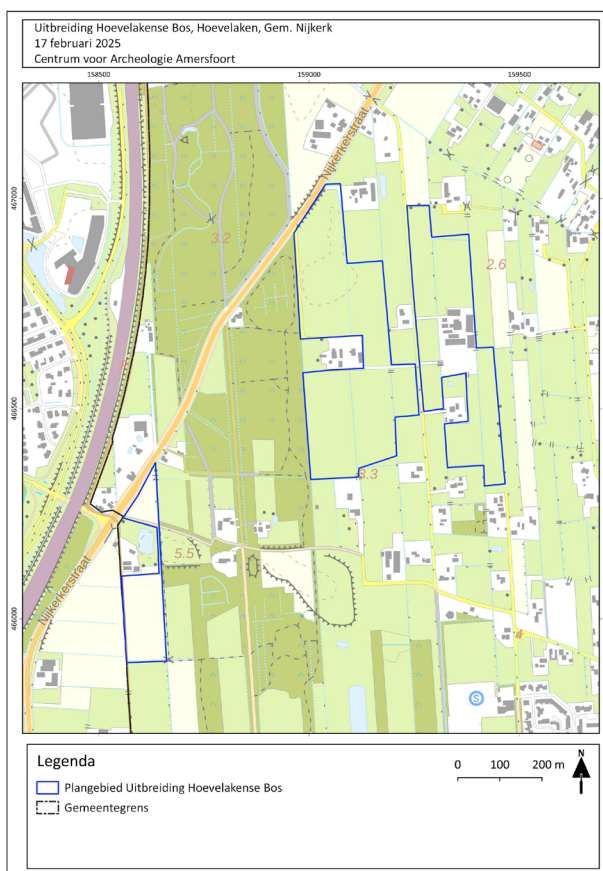
³ Centraal college van deskundigen 2018.

2. Plan- en onderzoeksgebied

2.1 Plan- en onderzoeksgebied

Het plangebied is het gebied waar ten behoeve van de uitbreiding van het Hoevelakense Bos werkzaamheden gaan plaatsvinden. Gelet op de omvang van het plangebied, circa 22 hectare, geldt dit gebied ook als onderzoeksgebied voor deze bureaustudie.

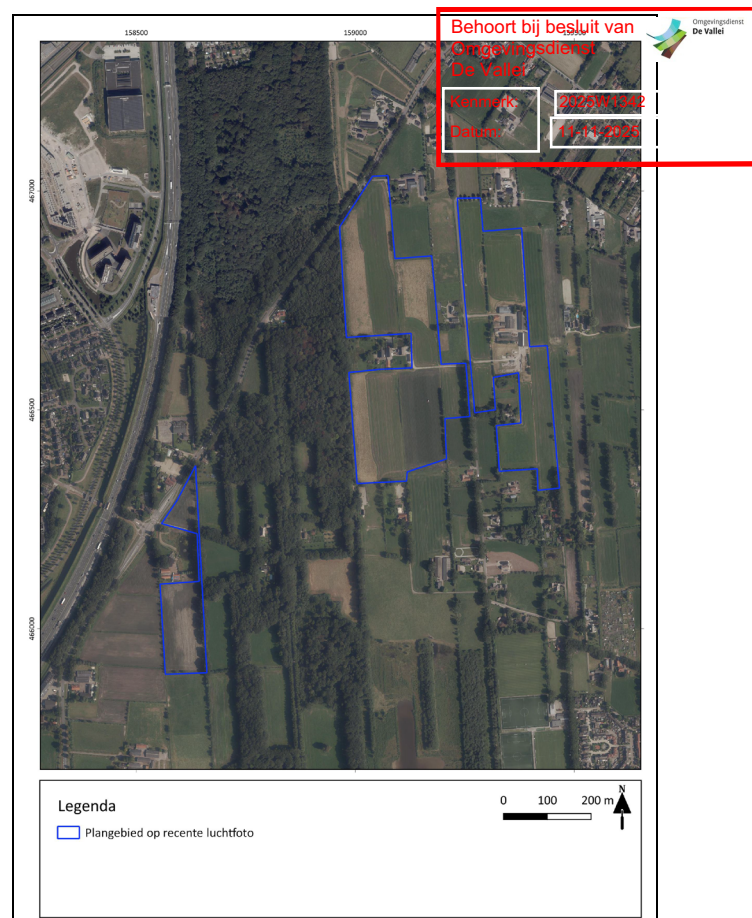
Het plangebied ligt aan weerszijden van het Hoevelakense Bos. Het westelijk deel van het plangebied ligt direct ten oosten van de Nijkerkerstraat, tegen de gemeentegrens met de gemeente Amersfoort (provincie Utrecht). Het centraal en oostelijk deel van het plangebied liggen ten westen van de Weldammerlaan. Het plangebied is voor het overgrote deel weiland/grasland.

Afbeelding 3: het plangebied geprojecteerd op de topografische kaart.

Afbeelding 4: foto van de oostzijde van het onderzoeksgebied (locatie: Weldammerlaan, richting west).

Afbeelding 5: het plangebied geprojecteerd op de luchtfoto.

3. Aardwetenschappelijke situatie

Geomorfologie	Vlakte van ten dele verspoelde dekzanden en dekzandruggen
Bodem	Gooreerdgronden, podzolbodems en enkeerdgronden
Watertrap	Ila - Vlo
Maaiveldhoogte	Tussen circa 2,5 en 4,0 m + NAP

3.1 Landschap en locatiekeuze

Archeologische resten zijn niet willekeurig over het landschap verspreid; ze hebben meestal een relatie met het landschap en de afzonderlijke elementen daarin. Veel van deze elementen - of de resten ervan - zijn in het huidige landschap nog aanwezig. Analyse van het landschap levert informatie over de ontstaansgeschiedenis ervan en de archeologische resten die erin voor kunnen komen. Geomorfologische en bodemkundige omstandigheden bepalen vaak ook de conserveringsgraad van aanwezige resten.

De vorming van het (oorspronkelijke) landschap en het reliëf daarin is via de geomorfologische kaart te achterhalen. In Hoevelaken en omgeving gaat het om grofweg vier geomorfologische gebieden; dekzandruggen, dekzandvlakken, beekdalen en de stuwwal. De geomorfologische kenmerken veranderen in principe niet, behalve door menselijk handelen, zoals afgraven. De bovenlaag van de grond verandert onder invloed van klimaat, flora en fauna. Het proces van aanvoer, omzettingen en afvoer van stoffen heet 'bodenvorming'. In de doorsnede van de bodem kan men verschillende lagen onderscheiden. Deze lagen, met ieder hun specifieke eigenschappen, worden 'horizonten' genoemd. Een indeling van bodems naar typen wordt op basis van de verschillende horizonten en hun kenmerken gemaakt en staan op de bodemkaart afgebeeld.

De geomorfologische en bodemkundige omstandigheden zijn belangrijk voor archeologie. De conservering en gaafheid van de sporen en de vondsten zijn er voor een belangrijk deel van afhankelijk. In (kalkloze en schrale) zandgronden bijvoorbeeld blijft organisch materiaal slechter bewaard, dan in klei of veen. Ook kan de opbouw van de bodem iets zeggen over hoe het landschap is ingericht of welke archeologische resten nog aanwezig kunnen zijn. Ten slotte is ook het reliëf zeer belangrijk voor de locatiekeuze van de mens in het verleden. Tot aan de

ontginningen vanaf de Late Middeleeuwen gingen mensen vooral op de (flanken van de) hogere gronden niet al te ver van water leven. Daarom zijn in ons gebied de dekzandruggen in de buurt van de beken archeologisch erg interessant.

3.2 Grondwater en conservering

Op de bodemkaart staan eveneens grondwatertrappen aangegeven. De grondwatertrappen geven het verloop tussen de lage grondwaterstand in de zomer en het hoge grondwaterpeil in de winter weer. De grondwatertrap is een zeer belangrijke indicator voor de conservering van met name organische, paleo-ecologische resten en metaal. Wanneer deze materialen vooral boven de gemiddelde grondwaterstand aanwezig zijn, zal de conservering slecht zijn. Was de grondwaterstand hoog, dan is de conservering beter.

3.3 Booronderzoek

Aan de hand van bodemkundige boringen is gekeken of de geomorfologische en bodemkundige gegevens zoals aangegeven op de kaarten kloppen. Ook is te zien in hoeverre de natuurlijke bodemopbouw is verstoord door eerdere activiteiten ter plaatse. De boringen zijn gezet met een Edelmanboor met een diameter van 7 cm. In totaal zijn 28 boringen gezet. Alle boringen zijn tot in het dekzand gezet. De boorraaien zijn noord-zuid georiënteerd. De onderlinge afstand tussen boringen in één raai varieert tussen circa 50 en 100 m. De boorkolommen zijn (deels verbrokken) uitgelegd en visueel beoordeeld, beschreven en gefotografeerd. De positie van de boringen en maaiveldhoogte is ingemeten met een GPS. De resultaten worden verderop in dit hoofdstuk besproken.

3.4 Landschap

Hoevelaken ligt centraal in het dekzandgebied van de Gelderse Vallei. Zandruggen, vlakten en meanderende beken bepalen het beeld van het landschap. Tijdens de voorlaatste ijstijd (Saalien), ruim 150.000 jaar geleden, raakte het noordelijk deel van Nederland bedekt met landijs. De gletsjers stuwden en persten toen het aanwezige zand en grind voor hen uit. Op deze manier ontstonden de Utrechtse Heuvelrug en het Veluwe-massief. Het tussen deze stuwwallen gelegen glaciële bekken vormt de basis van de Gelderse Vallei.

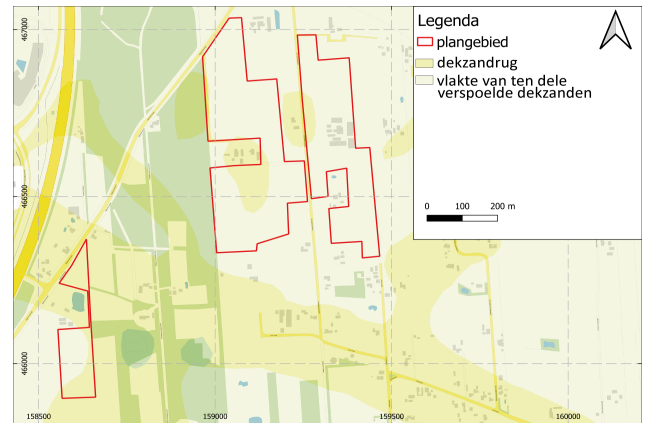
Tijdens de laatste ijstijd (Weichselien, 116.000 tot 11.500 jaar geleden) stopten de gletsjers noordelijk van Nederland. Nederland was een poolwoestijn. Waar poolwinden vrij spel hadden en enorme hoeveelheden zand verplaatsten. In het bekken van de Gelderse Vallei werd een dikke deken van zand afgezet, dat voornamelijk afkomstig was van de omringende stuwwallen. De wind heeft in dit dekzand reliëf in de vorm van lange, parabole duinen (*dekzandruggen*) tot een hoogte van maximaal 5 m aangebracht. Vanaf ongeveer 11.500 jaar geleden (het Holoceen) steeg de temperatuur en daarmee het grondwater. Vanaf de Veluwe stuwwal zochten beken hun weg door het dekzandlandschap. Daarbij werden beekdalen van hooguit enkele meters diep uitgesleten, waarin afzettingen van beekleem ontstonden. Veenvorming ontstond hierdoor in de laag gelegen gebieden. De hogere delen van het landschap raakten juist begroeid met bossen.⁴

3.5 Geomorfologie en hoogte

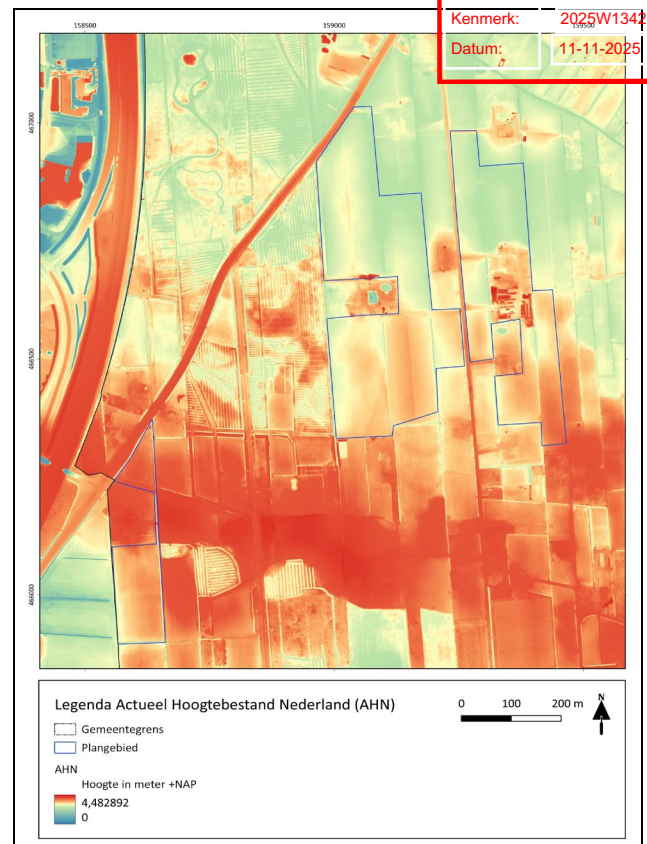
Het westelijk deelgebied ligt grotendeels op een dekzandrug. De middelste en oostelijke deelgebieden liggen op basis van de geomorfologische kaart in een vlakte van verspoelde dekzanden met twee lokale dekzandkopjes (afb. 6).⁵ Dit wordt ook door het booronderzoek bevestigd. Alleen blijkt de zone met dekzandruggen cq. -opduikingen groter en de zone met vlaktes van ten dele verspoelde dekzanden kleiner (zie paragraaf 3.9). Oorspronkelijk lagen de dekzandruggen enkele meters hoger dan de directe omgeving, maar het hoogteverschil is tegenwoordig minder. Het Actueel Hoogtebestand Nederland geeft aan dat de hoogte van het maaiveld ongeveer 2,5 tot 4,0 m +NAP is.⁶

3.6 Bodem

Op de bodemkaart is te zien dat in het plangebied 6 verschillende typen bodem voorkomen (afb. 8). In het noorden liggen lemige en leemarme gooreerdgronden. Dit zijn bodems met een humusrijke bovengrond, die vaak is

Afbeelding 6: Uitsnede uit de geomorfologische kaart van (Alterra 2022) met daaronder de BRT achtergrondkaart.

Afbeelding 7: het plangebied geprojecteerd op het Actueel Hoogtebestand Nederland (AHN).

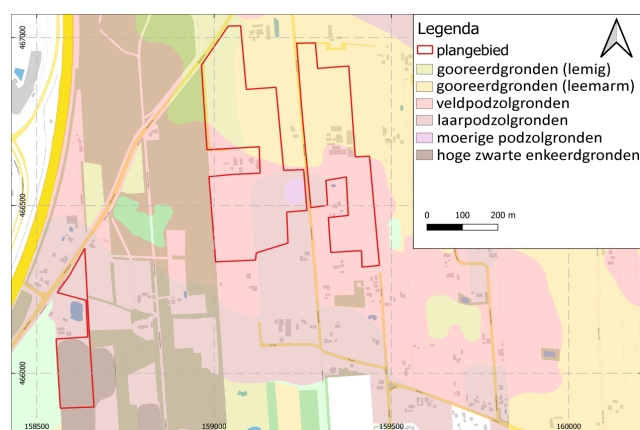
⁴ Scholte Lubberink et al, 2015, 17-33.

⁵ Alterra, 2022: Geomorfologische kaart van Nederland (1:50.000), Wageningen. Geraadpleegd op 28-01-2025, via www.pdok.nl.

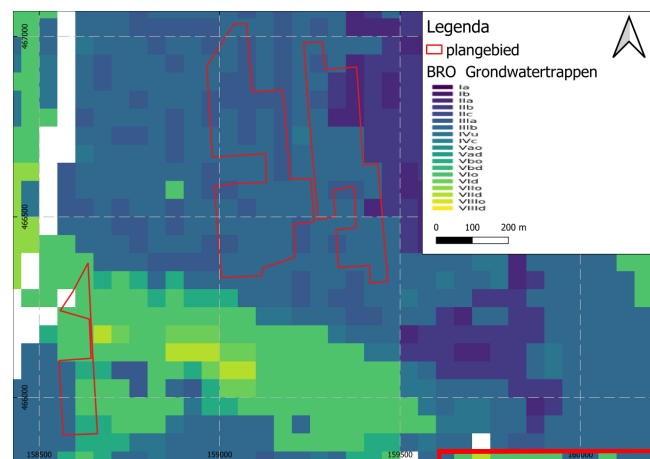
⁶ <https://ahn.arcgisonline.nl/ahnviewer/>

ontstaan door agrarische activiteiten. Deze bodems komen vaak voor in gebieden waar veen is afgegraven of ontgonnen. Centraal in het plangebied komen veld-, laar- en moerige podzolbodems voor. Dit zijn weinig vruchtbare bodems die voorkomen in zandige gronden. Door invloed van (regen)water zijn mineralen uitgespoeld en dieper in de bodem ingespoeld. Veldpodzol komt vooral voor op hoge, droge zandgronden en heeft duidelijke in- en uitspoelingslagen. Een laarpodzol heeft meestal een iets minder scherpe uitspoelingslaag, door vermenging van de bovenliggende bouwvoor. Een moerige podzol is ontstaan onder vochtige omstandigheden, bijvoorbeeld op plekken waar vroeger veen was, en heeft nog minder duidelijke in- en uitspoelingslagen. In het zuiden van het plangebied bestaat de bodem uit hoge zwarte enkeerdgronden. Dit zijn bodems die gevormd zijn door menselijke invloeden. Door het opbrengen van organisch materiaal (zoals plaggen en/of mest) is een dikke humusrijke bouwvoor ontstaan. Deze bodems zijn voornamelijk te vinden op zandgronden waar vaak eeuwenlange landbouwactiviteiten hebben plaatsgevonden.

Uit het booronderzoek is inderdaad gebleken dat in het noorden lemige gooreerdgronden voorkomen. In het zuidoostelijk deel van het plangebied zijn resten van een podzolbodem aangetroffen, maar deze is minder goed intact en minder ver noordelijk aanwezig dan uit de bodemkaart blijkt. In het zuiden is mogelijk een enkeerdgrond aangeboord.

Afbeelding 8: Uitsnede uit de bodemkaart van Nederland (Alterra 2008) met daaronder de BRT achtergrondkaart.

Afbeelding 9: Uitsnede uit de grondwatertrappenkaart (versie 2023-02) van het BROloket met daaronder het plangebied.

Behoort bij besluit van
Omgevingsdienst
De Vallei
Kenmerk: 2025W1342
Datum: 11-11-2025

3.7 Grondwatertrap

Met behulp van het BROloket is te zien welke grondwatertrappen binnen het plangebied voorkomen (afb. 9).⁷ De laagste grondwatertrap in het plangebied is IIa en de hoogste Vlo. Met grondwatertrap IIa ligt de gemiddelde hoogste stand van het grondwater minder dan 25 cm onder maaiveld. De gemiddeld laagste grondwaterstand is dan 50 tot 80 cm onder maaiveld. Bij Vlo ligt het gemiddelde hoogste punt 40 tot 80 cm onder maaiveld. De gemiddeld laagste grondwaterstand is hier 120 – 180 cm onder maaiveld.⁸ Bij een lage grondwaterstand is de aanwezigheid van organische resten klein.

3.8 Resultaat bodemkundige boringen

3.8.1 Bodemopbouw oostelijke deelgebieden

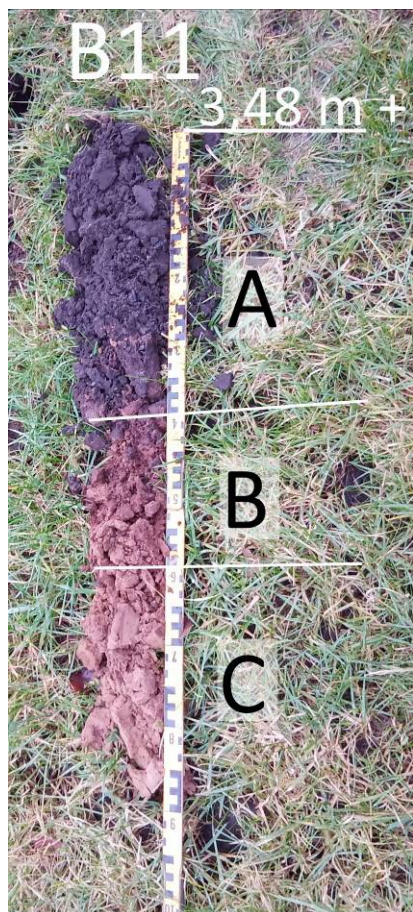
In de twee oostelijke deelgebieden zijn in totaal 25 boringen gezet. Het maaiveld is in het zuiden hoog (3,8 m + NAP) en loopt richting het noorden steeds verder af (tot 2,7 m + NAP).

Bouwvoor (A-horizont)

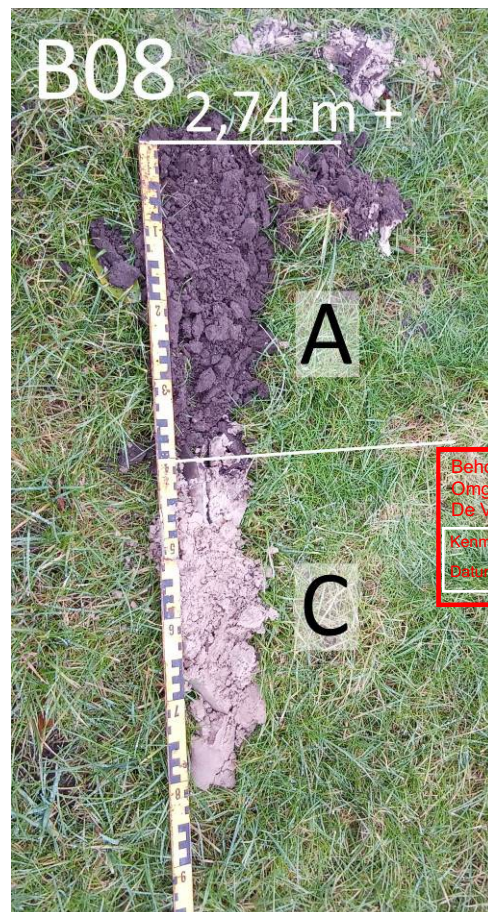
De bodemopbouw bestaat uit een bouwvoor met daaronder dekzand.

⁷ <https://www.broloket.nl/ondergrondgegevens>

⁸ Voor de grondwatertrap indeling zie: Knotter e.a. 2018.

Afbeelding 10:
Boring 11 met
daarin een
duidelijke B-
horizont.

Afbeelding
11: Boring
8 met
daarin de
C-horizont
direct
onder de
bouwvoor.

Behoort bij besluit van
Omgevingsdienst
De Vallei
Kenmerk: 2025W1342
Datum: 11-11-2025

De bouwvoor bestaat uit donkergrijs tot bruin lemig zand en is minimaal 25 en maximaal 100 cm dik. Bij de meeste (18 van de 25) boringen is de bouwvoor relatief dun: tussen de 25 en 50 cm. Bij de overige 7 boringen bleek de bouwvoor tussen 60 en 100 cm dik.

B-horizont

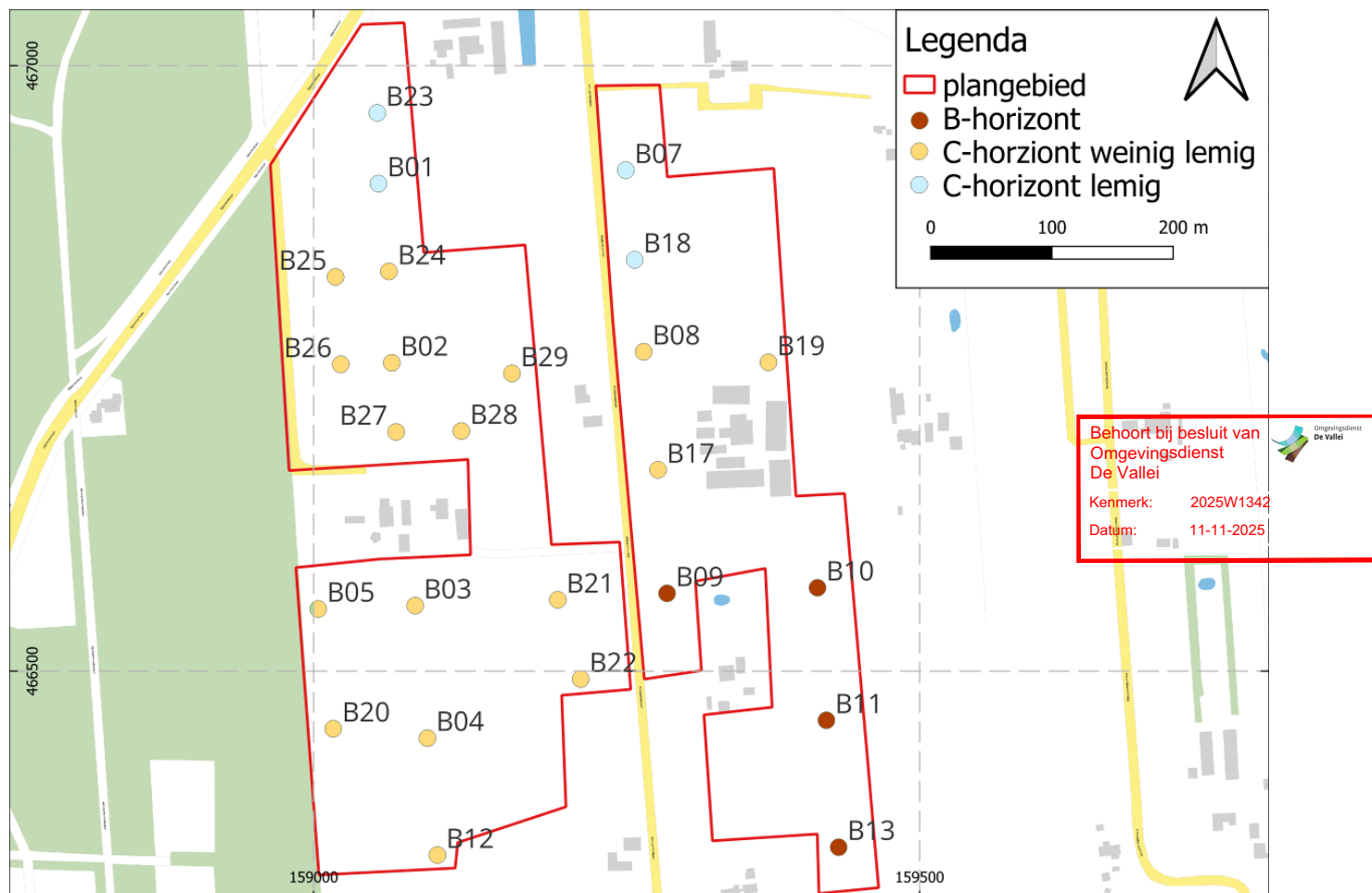
Direct onder de bouwvoor bevindt zich het dekzand. Deze is het hoogst in het zuiden (3,4 m + NAP) en loopt richting het noorden af (tot circa 2,0 m + NAP). In het zuidoosten (B09, B10, B11, B13) zijn resten van de B-horizont in de boorstaten aangetroffen. Deze bestaat uit bruin zand en is tussen de 5 en 20 cm dik.

C-horizont

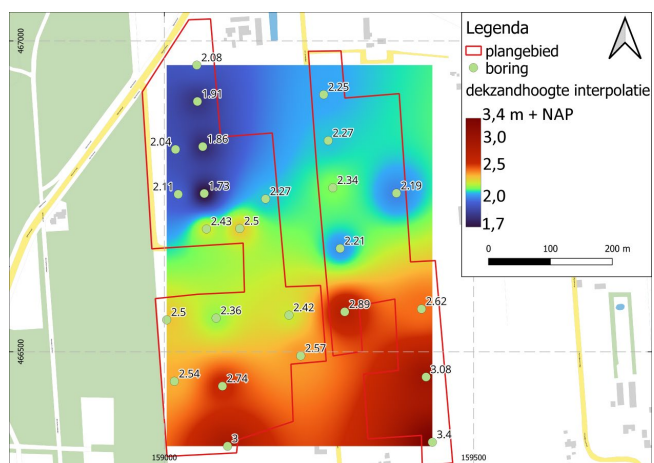
In de overige boringen is direct onder de bouwvoor een C-horizont aangetroffen. In het zuiden en midden van deze twee deelgebieden was het dekzand geel tot licht geel van kleur en weinig lemig. In het noorden (B01, B07, B18 en B23) was het zand licht geel tot grijs van kleur en lemig.

Hoogteverloop dekzand

Door gegevens van de 25 boringen in de twee oostelijke deelgebieden te interpoleren, is een hoogtekaart gemaakt van de top van het dekzand. Hierin is het verloop van hoog (zuid) naar laag (noord) goed zichtbaar.

Afbeelding 12 (boven): BRT achtergrondkaart met daarop de boorpunten uit de twee oostelijke deelgebieden met daarop de aard van het dekzand direct onder de bouwvoor.

Afbeelding 13 (links): BRT achtergrondkaart met daarop een hoogtekaart van de oostelijke deelgebieden van de top van het dekzand aan de hand van interpolatie van gegevens uit de boringen.

Opmerking boring 2

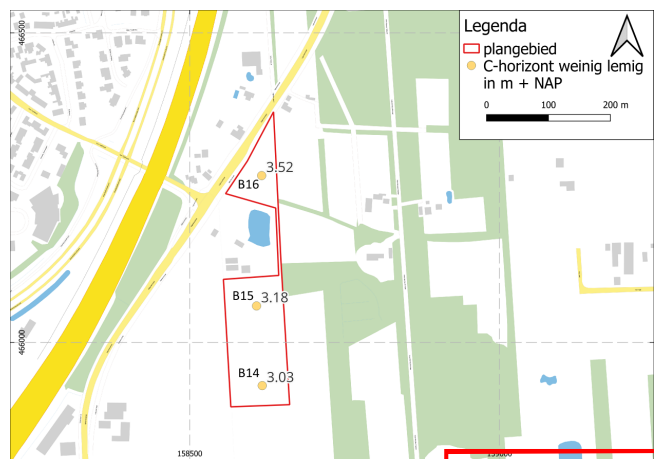
Aan de hoogtekaart is te zien dat de hoogte van de top van het dekzand bij boring 2 met 1,73 m +NAP afwijkt ten opzichte de boringen direct in de buurt (70 cm dieper t.o.v. B27 en 38 cm dieper t.o.v. B26 ; zie afbeeldingen 14 en 15). Eén mogelijke verklaring hiervoor is dat het dekzand hier daadwerkelijk een duik maakt en hier sprake is van een lokale depressie. Een meer voor de hand liggende verklaring is dat boring 2 direct boven een oude gedempte greppel is gezet en daarom het dekzand hier relatief diep is aangetroffen. Dit zorgt voor een iets vertekend beeld op de hoogtekaart.

3.8.2 Bodemopbouw westelijk deelgebied

In het westelijk deelgebied zijn 3 boringen gezet. Het maaiveld in dit deelgebied is het laagst in het zuiden (3,53 m + NAP) en het hoogst in het noorden (3,92 m + NAP). De bodemopbouw bestaat uit een bouwvoor (A-horizont) van 40 tot 50 cm dik met daaronder dekzand (C-horizont). De C-horizont bestaat uit licht geel zand en is weinig lemig. De top van het dekzand is in het zuiden het laagst (3,03 m + NAP) en in het noorden het hoogst (3,52 m + NAP).

Afbeelding 14: Boring 16 met daarin de C-horizont direct onder de bouwvoor.

Afbeelding 15: BRT achtergrondkaart met daarop de hoogtes van de top van het dekzand in het westelijk deelgebied.

Behoort bij besluit van
Omgevingsdienst
De Vallei
Kenmerk: 2025W1342
Datum: 11-11-2025

3.9 Analyse bodemkundige boringen

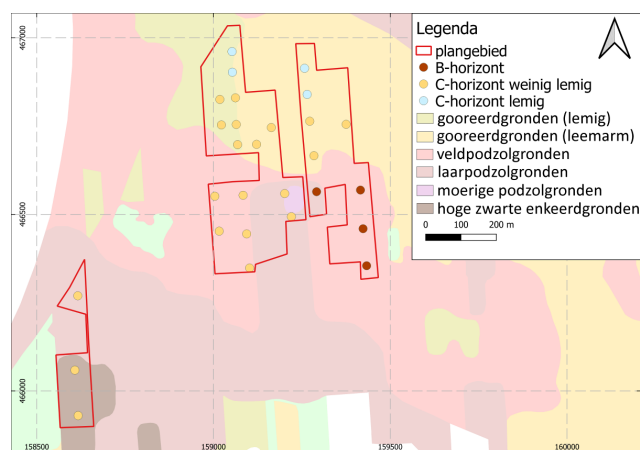
Uit het booronderzoek blijkt dat het onderzoeksgebied grotendeels onverstoord is, wat gunstige omstandigheden biedt voor het behoud van archeologische resten. De top van het dekzand bevindt zich doorgaans rond de 40 cm onder het maaiveld en volgt het natuurlijke reliëf, vergelijkbaar met andere dekzandruggen in de omgeving waar archeologische vindplaatsen zijn aangetroffen.⁹ In vier boringen zijn resten van de B-horizont aangetroffen, wat wijst op een stabiele bodemontwikkeling zonder ingrijpende verstoringen.

De bodemtypen zoals vastgesteld in het onderzoek wijken deels af van de bodemkaart. Podzolbodems zijn enkel gevonden in het zuidoosten en lemige gooreerdgronden enkel in het uiterste noorden (ipv noordwesten). Het dekzand in het onderzoeksgebied is overwegend weinig lemig en lijkt op zand dat voorkomt op dekzandruggen of flanken daarvan. Uitzondering hierop is het uiterste noorden, waar sprake is lemig dekzand, dat kenmerkend is voor vlaktes van ten dele verspoelde dekzanden. Dit komt niet volledig overeen met de geomorfologische kaart, die

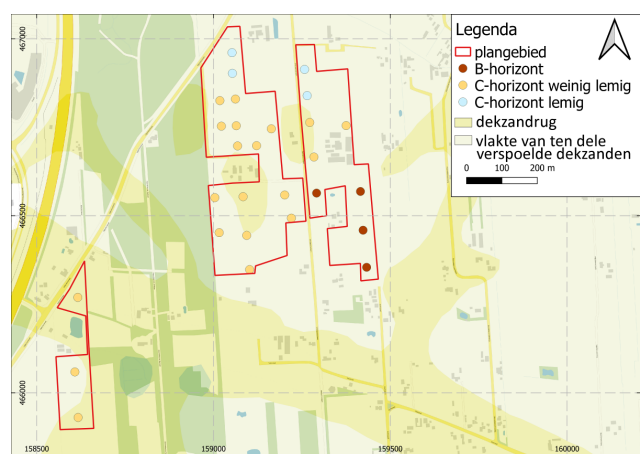
⁹ Zoals Wieken Vinkenhoef (zie bijvoorbeeld: Wijker 2022; den Hartog & de Rooze 2020; Stolk 2014) en de Hogeweg (zie bijvoorbeeld Hulst 2011; Hulst & Wijker 2014; den Hartog & Wijker 2020).

een bredere verspreiding van deze verspoelde zandvlakten en twee kleine dekzandkopjes suggereert.

De combinatie van een grotendeels onverstoorde bodem, een dekzandrug en/of flank daarvan en een stabiel bodemprofiel vergroot de kans op het aantreffen van archeologische resten. Met name in de delen van het onderzoeksgebied waar weinig lemig dekzand is

Afbeelding 16: Uitsnede uit de bodemkaart van Nederland (Alterra 2006); vanwege contrast zonder de BRT achtergrondkaart. De boorpunten met daarop de aard van het dekzand zijn met stip afgebeeld.

Afbeelding 17: Uitsnede uit de geomorfologische kaart van Nederland (Alterra 2022) met daaronder de BRT achtergrondkaart. De boorpunten met daarop de aard van het dekzand zijn met stip afgebeeld.

aangetroffen, moet rekening worden gehouden met de kans op een (deels) intacte archeologische vindplaats.

3.10 Bekende verstoringen

Op basis van de uitgevoerde bodemkundige boringen zijn geen (grote) bodemverstoringen aangetoond. Wel is bekend dat er binnen het plangebied diverse kabels en leidingen aanwezig zijn. Meest belangrijke zijn een hoofdwaterleiding en een hoofdgasleiding die parallel aan elkaar het terrein van noordoost naar zuidwest kruisen. Dergelijke leidingen staan niet exact op kaart, maar dienen door de bevoegde instanties 'in het veld' uitgezet te worden bij graafwerkzaamheden in die zones. Er mag vanuit worden gegaan dat zowel het water- als het gasleidingstracé geen archeologische sporen meer bevat.

Behoort bij besluit van
Omgevingsdienst
De Vallei

Kenmerk: 2025W1342
Datum: 11-11-2025

4. Bewoningsgeschiedenis en landgebruik

Ontginning	1132, veenontginning / kampontginning
Oudste vermelding	1132
Kadastrale minuutplan 1832	Bouwland, weiland, bos en heide
Topografische kaart circa 1930	Bos en weiland
AMK terrein of beschermd monument	n.v.t.
Vindplaats binnen plangebied	Nieuwe Tijd vindplaats, Archis ID 2945025100
(Verwachtings-)waarde archeologische beleidskaart	Laag, middelhoog, hoog (afgedekt)

4.1 Regio

Het onderzoeksgebied bevindt zich binnen de archeoregio het Utrechts-Gelders zandgebied.¹⁰ Dit gebied strekt zich uit van de Utrechtse Heuvelrug in het westen tot de Veluwe in het oosten.

De oudste vondsten uit het dekzandgebied in deze regio dateren uit het einde van de laatste ijstijd, ongeveer 15.000 jaar geleden (Oude Steentijd). Het gaat om vuurstenen werktuigen van rendierjagers. Uit de Midden Steentijd (8800 - 4900 voor Chr.) en de Nieuwe Steentijd (5300 - 2000 voor Chr.) zijn in de omgeving verschillende kleine, tijdelijke kampementen gevonden van jagers-verzamelaars. Uit de Bronstijd (2000 - 800 voor Chr.) zijn de vindplaatsen schaarser. In de IJzertijd (800 - 12 voor Chr.) echter was deze regio erg in trek; er zijn veel boerderijen uit die periode opgegraven. De bewoningssporen uit de prehistorie zijn voornamelijk op de dekzandruggen gevonden of op de overgang van dekzandrug naar -vlakte.

Sporen en vondsten uit de Romeinse tijd (12 voor Chr. - 450 na Chr.) en Vroege Middeleeuwen (450 - 1000 na Chr.) worden in deze regio slechts sporadisch aangetroffen. Hoogstwaarschijnlijk houdt dit nauw verband met de landschappelijke vernatting in deze periode.¹¹

Sporen uit de Late Middeleeuwen (1000 - 1500 na Chr.) zijn echter talrijk. In de 11de eeuw werd namelijk gestart met de ontginning van de Gelderse Vallei. In fasen ontstond een cultuurlandschap met strook- en blokverkavelingen afgewisseld met dorpen, zoals we dat op veel plekken nog herkennen. Vanaf de 12de eeuw tot in de 14de eeuw werden ook de lage, natte delen ontgonnen. Na 1500 zette de ontginningen, de bevolkingsgroei en de verstedelijking in de regio door.

4.2 Plangebied en directe omgeving

Het plangebied ligt in een slagenontginning. De verkavelingsstructuur is in de loop van de tijd niet tot nauwelijks veranderd. Volgens een akte uit 1132 werd het gebied door bisschop Andreas ter ontginning aan vier mannen uitgegeven: Remvard, Otward, Hemelic en Heribert. In een afschrift uit 1286 door Jan van Nassau is vermeld dat het toegewezen stuk grond wordt begrensd door een zogeheten *rivum*. Volgens Veldhuizen gaat het hier om de Hoevelakense Beek.¹² Deze beek heeft volgens hem destijds mogelijk de naam *Laak* gehad. De benaming Hoevelakense Beek zou veel recenter zijn.

Hoevelaken is in drie delen ontgonnen. Het westelijk deelgebied lag deels in de tweede, deels in de derde ontginning. De oostelijke deelgebieden lagen in de derde ontginning. De noordelijke grens van het ontginningsgebied, niet ver van de Laak, lag in hoogveengebied.

De ontginning startte ten noorden van de huidige Dorpsstraat. Deze strekt tot aan de Veenwal, een natuurlijke waterscheiding in het landschap die er tevens voor zorgde dat het zure water uit het Hoevelakerveen geen invloed had op het nieuwe cultuurlandschap. Er is bewijs dat 160 jaar na de uitgave van het veengebied, bewoning aanwezig is geweest langs de Dorpsstraat. Het gebied ten Noorden van de Veenwal is tot voor kort woeste grond gebleven. Pas in de 19de en 20ste eeuw is dit gebied ter ontginning gebracht. Een tweede concentratie bebouwing was het gevolg van de ontginningen van het gebied ten Noorden van de Veenwal.¹³ Van oorsprong waren het Hoevelaker -en Nijkerkerveen één geheel. Hier

¹⁰ Lauwerier en Lotte, 2002.

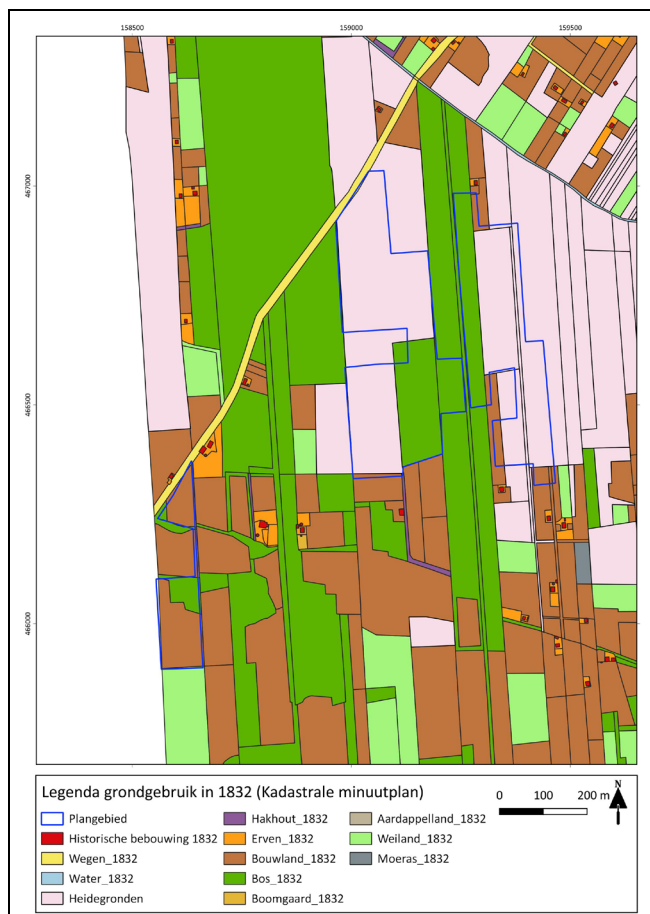
¹¹ Scholte Lubberink et al, 2015, 28, 166-168.

¹² Veldhuizen, 1982.

¹³ Veldhuizen 1981, 140.

Behoort bij besluit van
Omgevingsdienst
Hemelic en
Heribert. In een afschrift uit 1286 door Jan van Nassau is vermeld dat het toegewezen stuk grond wordt begrensd door een zogeheten rivum. Volgens Veldhuizen gaat het hier om de Hoevelakense Beek.¹² Deze beek heeft volgens hem destijds mogelijk de naam Laak gehad. De benaming Hoevelakense Beek zou veel recenter zijn.

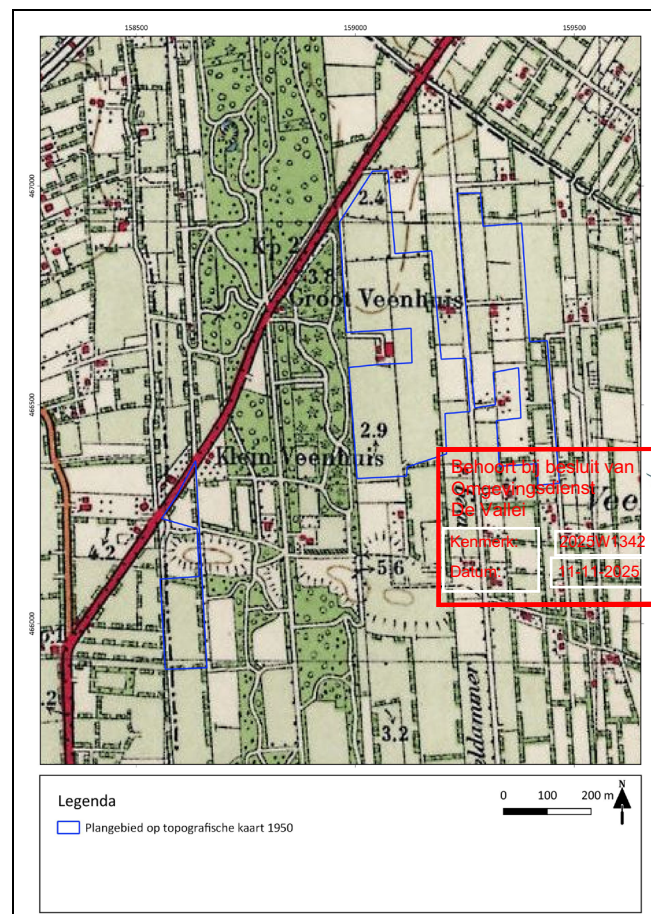

Afbeelding 18: plangebied geprojecteerd op de kadastrale minuutplan 1832.

werd een scheiding gegraven die de naam Laak heeft gekregen. Deze beek is tegenwoordig nog steeds de begrenzing tussen de twee dorpen.

Infrastructuur

Het plangebied ligt direct ten oosten van een oude doorgaande weg, de historische Hessenweg naar Zwolle; de huidige Nijkerkerstraat. De weg dateert van oorsprong minstens uit de (Late) Middeleeuwen. De straat is tot begin 19de eeuw niet bestraat geweest. In 1828 is de weg vanaf herberg De Doornheg (gelegen ten zuidwesten van het

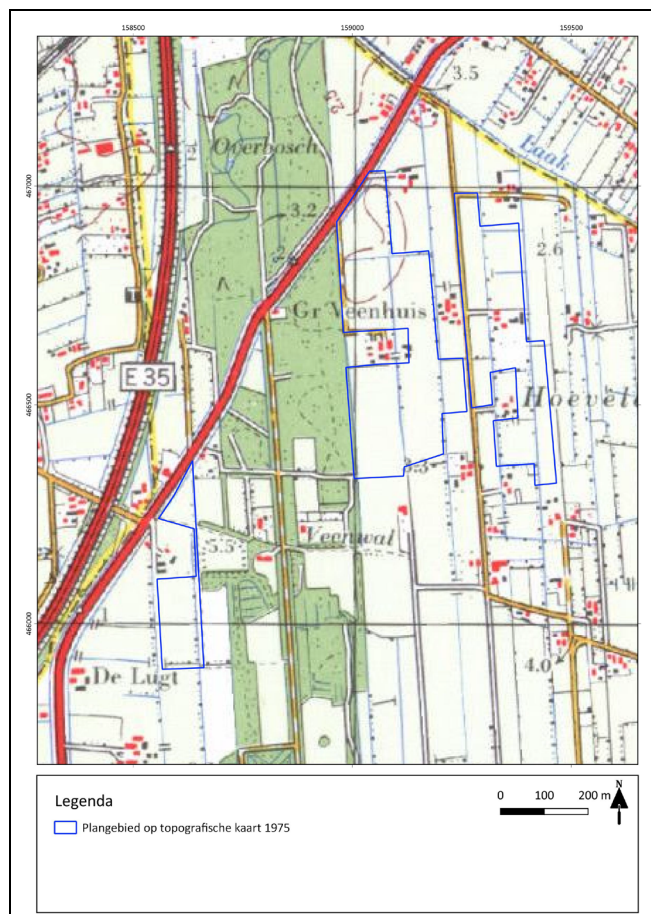

Afbeelding 19: plangebied geprojecteerd op de topografische kaart uit 1950.

plangebied) tot aan herberg Het Roode Kruis in Doornspijk bestraat.¹⁴ De Weldammerlaan staat al wel op de kadastrale minuutplan 1832 maar zal in die tijd niet meer dan een zandpad zijn geweest.

Tussen 1800 en 1850 was het grootste deel van het veen in Hoevelaken ontgonnen. Het grondgebied werd gebruikt als bouwgrond voor onder andere de verbouwing van boekweit, gerst, rogge en aardappelen. Het overige deel van het gebied bestond uit heidegrond. Vanaf de 17de en zeker de 18de eeuw werd er tabak verbouwd in

¹⁴ Hopster, 2022, 201 e.v.

Afbeelding 20: plangebied geprojecteerd op de topografische kaart uit 1975.

Hoevelaken. Zover bekend gebeurde dat echter niet binnen het plangebied.¹⁵

Binnen het plangebied liggen geen bekende historische erven. Nabij het plangebied liggen enkele boerderijen die voor op het kadastrale minuutplan (1832) voorkomen. Dit waren de erven Groot - en Klein Veenhuis en Sparrendam (uit 1807). Deze erven zijn nog steeds in gebruik. Opvallend zijn de lokale hoogtes die nabij het plangebied

staan aangegeven op de topografische kaart uit 1950 (zie afbeelding 20).

Ten zuiden van het plangebied ligt Huis Hoevelaken. Het is niet bekend wanneer het kasteel werd gebouwd of waar het precies gelegen heeft.¹⁶ Aangenomen wordt dat kasteel Hoevelaken ten zuiden van de weg Hoevelaken-Amersfoort moet hebben gelegen. Op een anonieme prent uit 1602 is te zien dat het een vierkante burcht is geweest met een markante poorttoren. Omstreeks 1672 zou de oude burcht door brand verwoest zijn. Kort na de verwoesting in 1672 werd een nieuw huis gebouwd ten noorden van de weg Hoevelaken-Amersfoort (de huidige locatie), dat tot 1926 in stand bleef. Bij het huis hoort ook een grote tuin, die bijna 3km lang is. Deze tuin staat bekend als het hoevelakense Bos en ligt tegen een groot deel van het plangebied aan.

Behoort bij besluit van
Omgevingsdienst
De Vallei
Kenmerk: 2025W1342
Dagte 11-11-2025

Iets ten oosten van Huis Hoevelaken lag vroeger de buitenplaats Weldam aan de Westendorpstraat. Deze voormalige 18de eeuwse buitenplaats is al geruime tijd verdwenen. Van 1935 tot 1960 is het verkaveld voor villabouw.¹⁷ De meest oostelijke percelen van het plangebied behoorden tot het achterland van deze buitenplaats.

Tweede wereldoorlog

Tijdens de Tweede Wereldoorlog is nabij het plangebied veel gebeurd, vanwege de ligging bij een belangrijke doorgaande weg en spoorlijn. Ook lag bij het plangebied de Duitse Pantherstelling (1944-1945). Van de Pantherstelling lagen in en nabij het plangebied enkele typerende zigzaggende loopgraven met posities voor (mitrailleur-) schutters en een tankgracht (zie afbeelding X). Net ten noorden van het plangebied lag een bunker en vlak ten zuidwesten van het plangebied een Aspergeversperring.¹⁸

Het is onbekend in hoeverre de loopgraven daadwerkelijk (diep) waren ingegraven. Mogelijk bestonden ze (deels) uit opgeworpen aarden walletjes.

¹⁶ www.historischhoevelaken.nl.

¹⁷ Buitenplaatsen in Nederland - Buitenplaats Weldam | Buitenplaatsen in Nederland

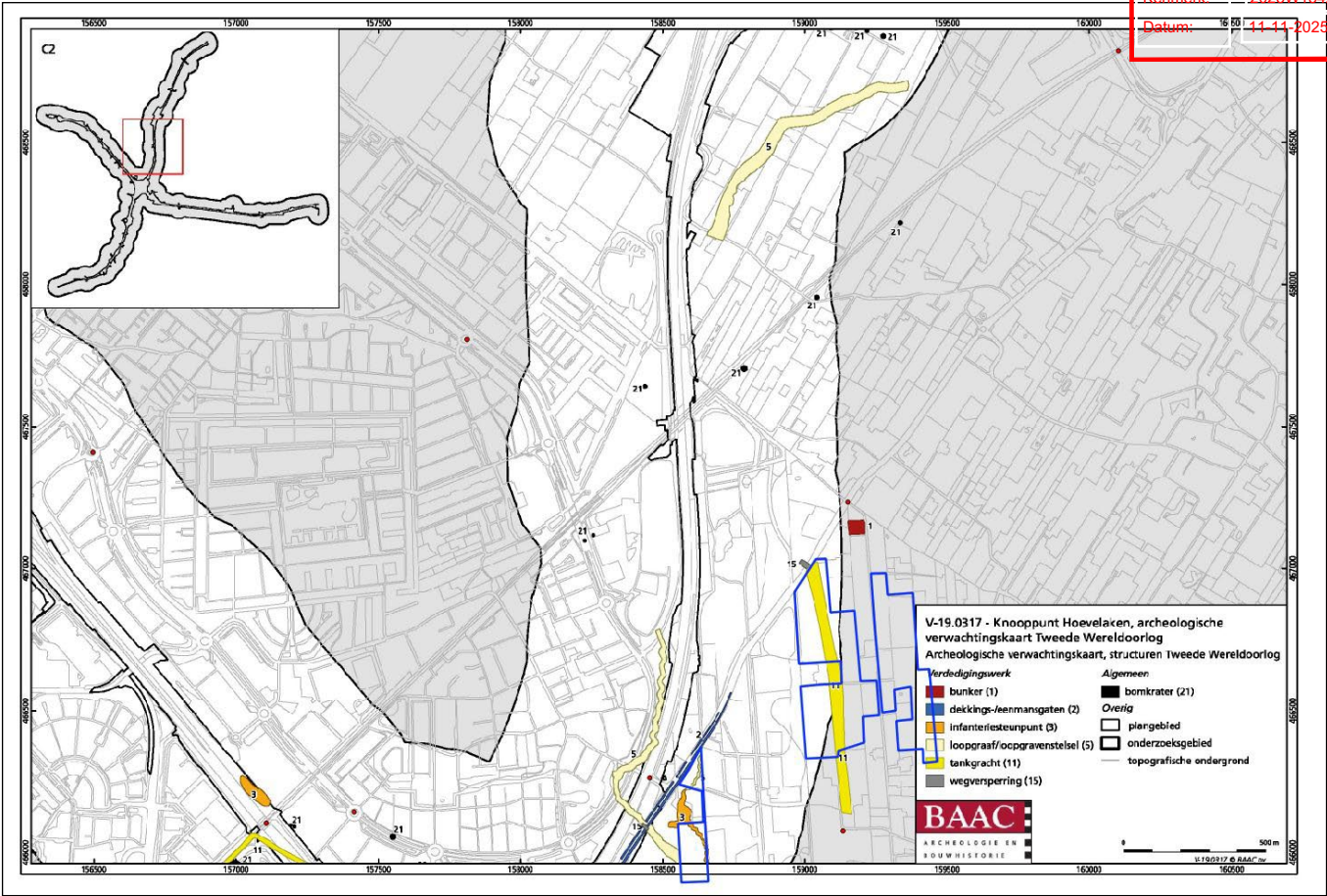
¹⁸ Warmerdam 2019, kaartbijlage deelgebied C2 en RAF-luchtfoto_170_06_4142_01-01-1945.

¹⁵ Stichting MIP-Gelderland Oosterbeek, Monumenten Inventarisatie Project, 1989.

Abbeelding 21 (links): luchtfoto uit 1945 van de tankgracht in het plangebied (Wageningen UR 104_09_4016_23-3-1945).

Abbeelding 22 (onder): inventarisatie van WOII-relicten uit het bureauonderzoek WOII voor de uitbreiding van Knooppunt Hoevelaken (Warmerdam 2019) met in blauwe contour het huidige plangebied erop geprojecteerd.

Beoordeling van
Omgevingsdienst
De Vallei

Kenmerk: 2025W1342

Datum: 11-11-2025

Analyse

Op grond van historische bronnen worden kunnen binnen het plangebied archeologische bewoningsresten uit de Middeleeuwen voorkomen, aangezien het zuidelijk deel na 1132 is ontgonnen. Deze sporen zouden zich dan bevinden op de dekzandrug. Uit de Nieuwe Tijd worden geen bewoningssporen binnen het plangebied verwacht. Wel kunnen sporen van agrarische activiteiten en landschapsinrichting aanwezig zijn.

Specifiek uit de Tweede Wereldoorlog mogen binnen het plangebied resten worden verwacht van een tankgracht en een loopgravenstelsel. Van het loopgravenstelsel is onbekend of deze in de bodem was ingegraven of op het maaiveld was opgeworpen. Gelet op de ligging op een dekzandrug mag worden verwacht dat de loopgraaf – in ieder geval deels – was ingegraven.

4.3 Archeologisch onderzoek in de omgeving

Binnen het plangebied heeft niet eerder archeologisch onderzoek plaatsgevonden. In de nabijheid van het plangebied zijn wel diverse onderzoeken bekend. Hieronder zijn enkele relevante onderzoeken kort omschreven (Archis zaakidentificatie en locatie):

5083141100: Nijkerkerstraat e.o.

In 2021 is een archeologisch bureauonderzoek opgesteld voor het gebied direct ten zuidwesten van het plangebied. Relevante informatie uit dat onderzoek (Beumer 2021) is verwerkt in onderliggende bureaustudie.

2364474100: Westerdorpstraat 42

In 2012 is er een bureauonderzoek uitgevoerd naar aanleiding van geplande sloop- en bouwwerkzaamheden. Op basis van het onderzoek werd geconcludeerd dat eventuele aanwezige archeologische resten door de bebouwing hoogstwaarschijnlijk zijn verstoord. Daarom is ervoor gekozen om het gebied vrij te geven voor de voorgenomen plannen.¹⁹

4001815100: Westerdorpsstraat 66

Er is een bureau- en booronderzoek uitgevoerd voor deze locatie. Alleen voor het uiterste zuiden, tegen de

Westerdorpsstraat aan, werd vervolg middels proefsleuven geadviseerd. Hierbij zijn geen noemenswaardige archeologische resten aangetroffen. Het plangebied is hierop vrijgegeven.

4031801100: Veenwal 8

In 2017 is er een bureauonderzoek uitgevoerd voor deze locatie. De aanleiding van dit onderzoek was het sloopwerk van schuren en de realisatie van een nieuwbouwwoning. In dit gebied werden archeologische resten uit het Paleolithicum en het Mesolithicum verwacht. Er is geconcludeerd dat eventuele resten door de aanwezige bebouwing sterk zullen zijn verstoord. Om deze redenen is het gebied vrijgegeven.²⁰

2340643100: Veenwal 10

Op het erf van Veenwal 10 is in 2011 een bureauonderzoek en een inventarisatie uitgevoerd. Het onderzoek met karterende boringen uitgevoerd. Bij de boringen zijn, buiten recent materiaal uit een verstoorde laag, geen archeologische resten aangetroffen. Het gebied is vrijgegeven.²¹

2035443100: Van Beeklaan

Na aanleiding van bouwplannen is hier in 2002 een archeologisch onderzoek uitgevoerd. Het onderzoek werd uitgevoerd in de vorm van een proefsleuvenonderzoek. Tijdens het onderzoek zijn er buiten recente greppels, geen archeologische sporen aangetroffen. Op basis van het onderzoek is de conclusie getrokken dat er geen archeologische sporen meer aanwezig zijn. Het gebied is vrijgegeven.

2406034100: Knooppunt Hoevelaken

Ter voorbereiding op de geplande herinrichting van Knooppunt Hoevelaken en de rijkswegen A1 en A28 is een bureauonderzoek opgesteld. Later is dit onderzoek aangevuld met Warmerdam 2019 en enkele boor- en proefsleuvenonderzoeken.

Behoort bij besluit van
Omgevingsdienst
De Vallei

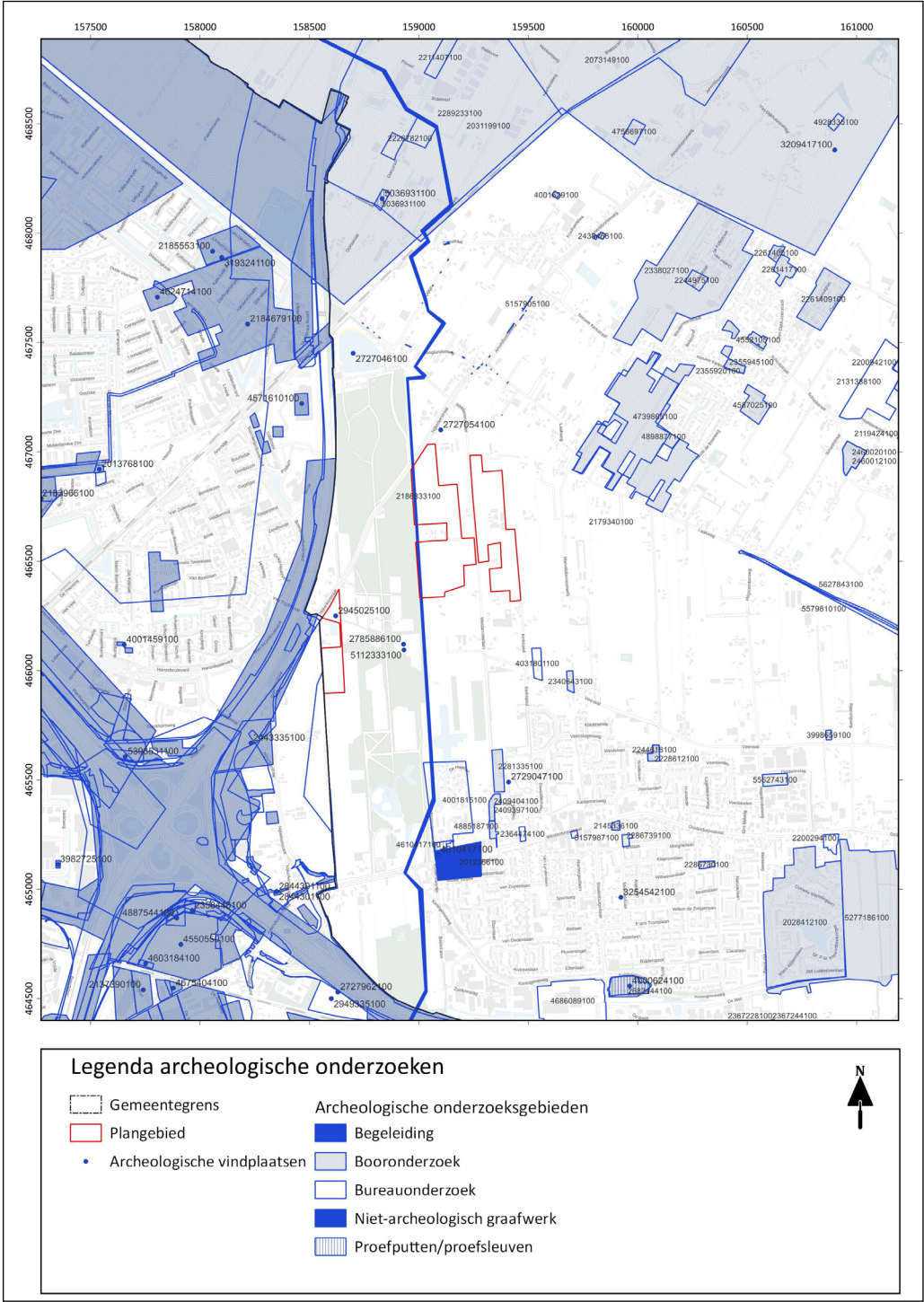

Kenmerk: 2025W1342
Dossier: 2025

¹⁹ Blom, 2012.

²⁰ Holl, 2017.

²¹ Zielman, 2011.

Afbeelding 23: plangebied geprojecteerd op kaart met archeologische onderzoeken en bekende vindplaatsen (Archis3).

Behoort bij besluit van
Omgevingsdienst
De Vallei

Kenmerk: 2025W1342
Datum: 11-11-2025

4.4 Vindplaatsen

Binnen het plangebied liggen geen bekende archeologische vindplaatsen. In het gebied nabij het plangebied zijn meerdere vindplaatsen bekend. Ze dateren vanaf het Mesolithicum tot en met de Nieuwe Tijd. Op de top van de dekzandrug bij de Veenwal is tijdens diverse veldverkenningen door de AWN in 1988-1990 een vindplaats uit het Mesolithicum aan het licht is gekomen.²² Ook later zijn op deze akker nog vuursteenvondsten gedaan.²³

Iets meer naar het westen zijn meerdere fragmenten aardewerk uit de 16de en 17de eeuw gevonden. Het is echter ook mogelijk dat deze scherven uit van elders opgebrachte grond afkomstig zijn.²⁴

Op de meer zuidelijk van het plangebied gelegen dekzandrug aan de Hogeweg in Amersfoort zijn meerdere erven uit de IJzertijd gevonden.²⁵ Ook zijn hier ontginningssporen en karrensporen uit de Late Middeleeuwen aangetroffen en meerdere tabaksschuren en sporen van de tabaksplantages uit de 17de tot en met 19de eeuw. Opvallend was hierbij dat deze vindplaatsen zijn gevonden in een gebied waar de bodem was afgetopt (AC-profiel).

Ten noorden van Wieken-Vinkenhoef, in de zuidelijke oksel van Knoop punt Hoevelaken, zijn twee vindplaatsen aangetroffen in het plangebied Wieken-Noord. Het gaat om een erf uit de 13de eeuw en enkele tabaksschuren uit de 17de tot 19de eeuw.²⁶

In 1974 is er bij recreatiepark Overbos, te Hoevelaken een veldkartering uitgevoerd. Bij deze veldkartering is een scherp kogelpot aardewerk aangetroffen. De scherp heeft de datering Late Middeleeuwen A gekregen.²⁷

Aan de Nijkerkerstraat is een fragment van een kogelpot met standring aangetroffen. Deze is gevonden bij een archeologische veldkartering. Het fragment heeft de datering Late Middeleeuwen B gekregen.²⁸

Analyse

Binnen het plangebied kunnen op grond van de inventarisatie van vindplaatsen in de nabijheid verschillende type vindplaatsen worden verwacht. Vindplaatsen van (jacht)kampjes kunnen in het zuidoosten van het plangebied voorkomen, als de bodem nog intact is. Ter hoogte van het zuiddeel van het gehele plangebied, op de (flanken van) de dekzandrug, mogen erven uit de Late Prehistorie worden verwacht. Hier kunnen ook erven uit de Late Middeleeuwen aanwezig zijn. In verschillende zones binnen het plangebied worden resten uit de Tweede Wereldoorlog verwacht.

Behoort bij besluit van
Omgevingsdienst
De Vallei

Kenmerk: 2025W1342
Datum: 11-11-2025

²² Archiszaaknummer 2785886100.

²³ Archiszaaknummers 2786322100 en 3250338100.

²⁴ Archiszaaknummer 2945025100.

²⁵ Hulst 2014; Hulst 2011; Stolk 2016; Den Hartog 2019.

²⁶ Den Hartog en De Rooze 2020; Stolk 2014.

²⁷ Archiszaaknummer 2727046100.

²⁸ Archiszaaknummer 2727054100.

5. Gespecificeerde archeologische verwachting

Kans op archeologische waarden	Laag op dekzandvlakte, hoog op (flanken van) dekzandrug en -koppen
Periode	Mesolithicum (bij aanwezigheid bodemvorming), Late Prehistorie tot en met Nieuwe Tijd (WOII)
Complextypen	Kampement, Nederzetting (onbepaald), Agrarische activiteiten, Verdediging (Militair)
Stratigrafische positie	Top van het dekzand en de onderkant van de bouwvoor (Late Prehistorie en Late Middeleeuwen) en in de BC-horizont (Vroege Prehistorie)

Op grond van bodemkundige, historische en archeologische gegevens zouden in het plangebied resten kunnen worden aangetroffen uit de Vroege Prehistorie (Mesolithicum) tot en met de Nieuwe Tijd, met uitzondering van de Romeinse Tijd en Vroege Middeleeuwen. Het gaat specifiek om resten van (jacht-)kampjes uit het Mesolithicum tot en met het Vroeg Neolithicum in de zones met een intacte bodem (zuidoosten van plangebied). Dit gaat dan om vondststrooiingen van met name vuursteen. Aan de zuidkant van het plangebied kunnen eveneens sporen van bewoning en agrarische activiteiten van vroege boerensamenlevingen vanaf het Neolithicum tot en met de Late IJzertijd worden gevonden. Uit de Late Middeleeuwen kunnen resten van bewoning voorkomen op de (flank van de) dekzandrug. Laat-middeleeuwse resten van agrarische activiteiten en ontginning kunnen in (vrijwel) het gehele plangebied voorkomen. Uit de Nieuwe Tijd zijn geen resten anders dan van agrarische activiteiten te verwachten. Ten slotte kunnen verspreid over het plangebied resten uit de Tweede Wereldoorlog worden gevonden. Bovengenoemde sporen en bijbehorende vondsten kunnen relatief goed bewaard zijn gebleven. In zones met een AC-profiel zullen met name de diepere sporen nog aanwezig zijn.

Periode	Complextype	Verwachting	Stratigrafische positie	Omvang
Laat-Paleolithicum	(jacht)kamp	laag	top dekzand: E- en B-horizont	een paar m ² tot enkele honderden m ²
Mesolithicum	(jacht)kamp	laag in noorddeel; hoog in zuidoosten	top dekzand: E- en B-horizont	een paar m ² tot enkele honderden m ²
Neolithicum - Bronstijd	bewoning	hoog (maar in het lemige dekzand: laag)	direct onder bouwvoor (C-horizont)	enkele honderden m ²
IJzertijd	bewoning	hoog (maar in het lemige dekzand: laag)	direct onder bouwvoor (C-horizont)	enkele honderden m ²
Romeinse Tijd	n.v.t.	laag	n.v.t.	n.v.t.
Middeleeuwen	ontginning	hoog	direct onder bouwvoor (C-horizont)	gehele plangebied
Middeleeuwen	bewoning	Laag ten noorden van Veenwal; hoog op dekzandrug	direct onder bouwvoor (C-horizont)	enkele honderden m ²
Nieuwe Tijd	landbouw	hoog	in en direct onder bouwvoor (C-horizont)	gehele plangebied
Nieuwe Tijd	bewoning	laag	in bouwvoor	gehele plangebied
Nieuwe Tijd	Verdediging / militair	hoog	in bouwvoor	tracés tankgracht / loopgraaf

Overzicht van de verwachting van vindplaatsen uit diverse periodes.

6. Conclusie en advies

De hoofdvraag die in dit bureauonderzoek wordt beantwoord is: *Wat is de archeologische verwachting binnen het plangebied op basis van de landschappelijke, (bouw)historische en archeologische kenmerken?*

Binnen het plangebied Uitbreiding Hoevelakense Bos Nijkerk kunnen sporen en vondsten aanwezig zijn vanaf het Mesolithicum tot en met de Tweede Wereldoorlog. Het gaat specifiek om resten van (jacht)kampjes uit het Mesolithicum tot en met het Vroeg Neolithicum in het zuidoosten van het plangebied. Bewoningssporen, resten van agrarische activiteiten vanaf het Midden-Neolithicum tot en met de (Late) IJzertijd kunnen voorkomen in het gehele zuidelijke deel van het plangebied op de (flank van de) dekzandrug. Bewoningssporen en sporen van landinrichting en ontginning uit de Late Middeleeuwen kunnen voorkomen ten zuiden van de Veenwal. Sporen van landinrichting en ontginning uit de Nieuwe tijd kunnen in het gehele plangebied voorkomen. Sporen van de verdedigings- en gevechtshandelingen uit de Tweede Wereldoorlog kunnen voorkomen in het gehele plangebied, maar met name ter hoogte van de bekende zones met loopgraven en een tankgracht. De zones met het tracé voor de gasleiding en waterleiding zijn tot op diepte verstoord en bevatten geen archeologische verwachting meer.

Voor de zone met een lage verwachting gelden geen belemmeringen voor bodemroerende werkzaamheden tot op het dekzand (C-horizont). Wij adviseren om rekening te houden met de in de advieskaart Archeologie genoemde vrijstellingsgrenzen, om het risico op toevalsvondsten te verkleinen.

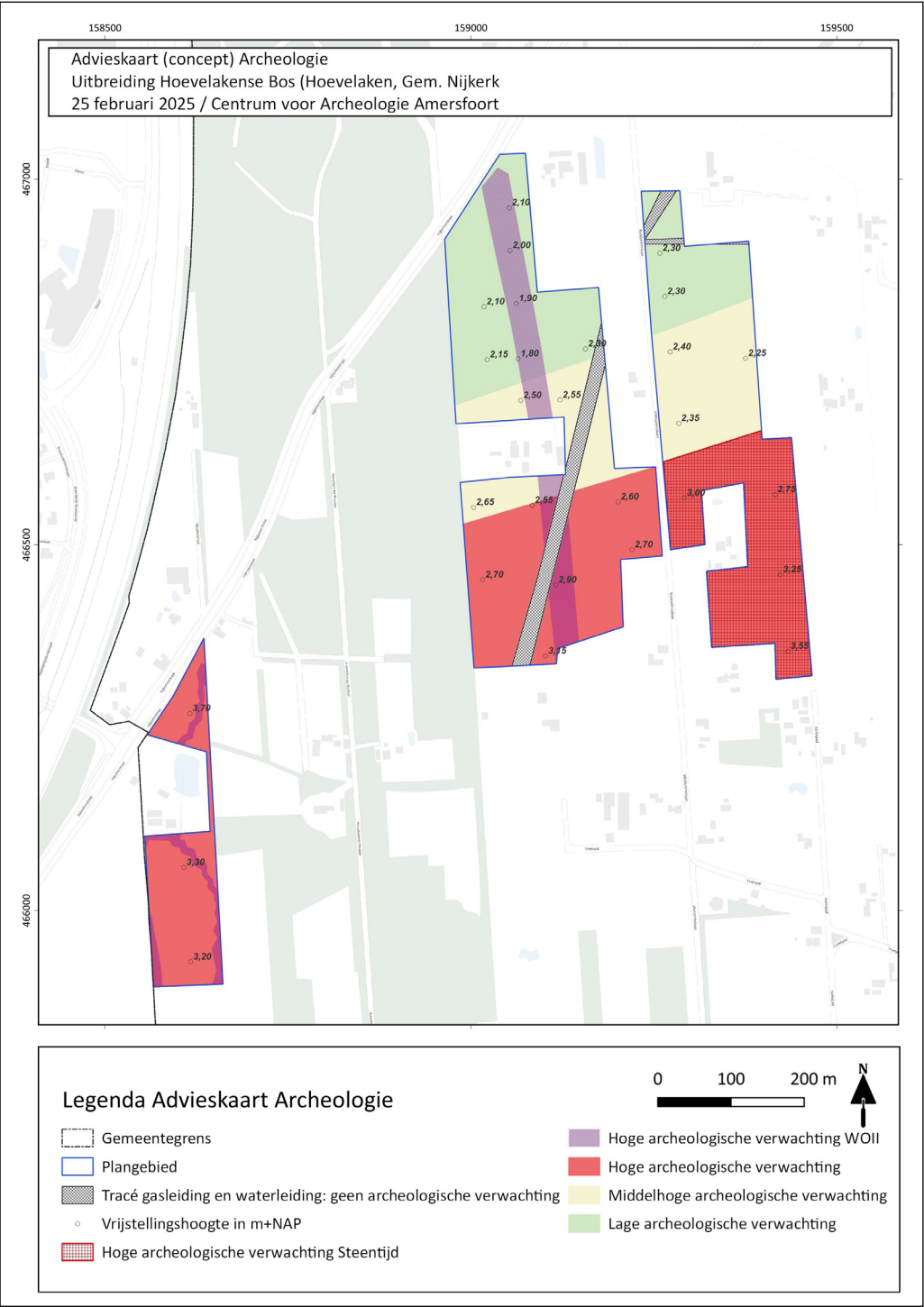
De (middel)hoge verwachting kan het beste worden getoetst middels een proefsleuvenonderzoek, indien de geplande bodemingrepen dieper gaan dan de verwachte archeologische laag/lagen. Zie hiervoor de vrijstellingshoogtes in de advieskaart Archeologie (afbeelding X). Het proefsleuvenonderzoek is met name geschikt om vindplaatsen in kaart te brengen van boerensamenlevingen. Dit, omdat dit soort vindplaatsen zich in de regio dikwijls kenmerken door (slechts) een sporenvak met een geringe hoeveelheid vondsten.

Binnen de zone met hoge verwachting, rood op de advieskaart Archeologie, worden twee type zones onderscheiden: een zone met een hoge verwachting voor meerdere archeologische periodes (boerensamenlevingen) en een zone met ook een hoge verwachting op Steentijd vindplaatsen (jagers-verzamelaars. Deze laatste zone is rood gearceerd. Wij adviseren voor het gehele rode gebied om bodemingrepen dieper dan de vrijstellingszones op de advieskaart Archeologie te vermijden. Indien dit niet mogelijk is, dient op de locaties waar dieper wordt gegraven een proefsleufonderzoek plaats te vinden.

Specifiek voor de zone met een hoge verwachting op Steentijd sporen en vondsten geldt: als tijdens het uitvoeren van proefsleuven daadwerkelijk Steentijdsresten aanwezig zijn, is overleg met het bevoegd gezag noodzakelijk om de gekozen strategie te evalueren en waar nodig aan te passen.

Voor enkele zones in de deelgebieden geldt een specifieke hoge verwachting op sporen en vondsten uit de Tweede Wereldoorlog. Deze zones (paars op de advieskaart Archeologie) zijn alleen globaal aangegeven. Op basis van de luchtfoto's zijn ze niet duidelijk te georefereren.

Op de advieskaart Archeologie zijn tevens de tracés aangegeven van de hoofdwaterleiding en gasleiding die het plangebied doorkruisen. Deze zones worden als verstoord beschouwd.

Afbeelding 24: het plangebied met de opgestelde archeologische verwachtingszones en vrijstellingsdieptes.

Behoort bij besluit van
Omgevingsdienst
De Vallei

Kenmerk: 2025W1342
Datum: 11-11-2025

Literatuur

- Alterra, 2006: *Bodemkaart van Nederland (1:50.000)*, Wageningen. Geraadpleegd op 28-01-2025, via www.pdok.nl
- Berendsen, H., 2004: *De vorming van het land. Inleiding in de geologie en geomorfologie*, Assen.
- Beumer, S., 2021: 'Archeologische inventarisatie (BO) Nijkerkerstraat e.o., Amersfoort', *CAR-rapport 112*, Amersfoort.
- BRT achtergrondkaart: via www.pdok.nl, geraadpleegd op 28-01-2025.
- BROloket: <https://www.broloket.nl/ondergrondgegevens>
- Centraal college van deskundigen, 2018: *Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie, versie 4.1*, Amsterdam.
- Hartog, C.M.W. den & I. de Rooze. 2020: *Wieken Noord – Accupad*, Amersfoort (Amersfoort Onder Ons 57).
- Hopster, R., 2022: Buurtschap Vinkenhoef/Kruispunt Hoevelaken, in: *Hoogland Zuidoost* (Historische Reeks van de Historische Kring Hoogland), Amersfoort.
- Hulst, R.A., 2011: *Tabaksplantages langs de Hogeweg, sporen van tabaksteelt uit de 17de – 19de eeuw, op de locatie van het toekomstige bedrijventerrein Wieken –Vinkenhoef*, Amersfoort (Amersfoort onder ons 25), Amersfoort.
- Hulst, R.A. & M.K. Wijker, 2014: *Buurtas – Hogewegzone. Archeologisch onderzoek rond de kruising van de Hogeweg en de Operaweg* (Amersfoort Onder Ons 37), Amersfoort.
- Knotter, M., D. Walvoort, F. Brouwer, L. Stuyt en J. Okx, 2018: *Landsdekkende, actuele informatie over grondwatertrappel digitaal beschikbaar*, Wageningen Environmental Research.
- Monumenten Inventarisatie Project, 1989: Hoevelaken gemeentebeschrijving.
- Oosterhout, F. van 2014: 'Archeologische monumentenzorg in de gemeente Nijkerk: toelichting op de archeologische waarden- en verwachtingskaart en de archeologische beleidskaart', *RAAP rapport 1976*, Weesp.
- Scholte Lubberink, H.B.G., L.J. Keunen, N.W. Willemse, 2015: *Op het kruispunt van de vier windstreken. Synthese oogst voor Malta onderzoek de Gelderse Vallei*, Nederlandse Archeologische Rapporten 48, Amersfoort.
- Stolk, T., 2014: *Energieweg. Archeologisch onderzoek voorafgaand aan de aanleg van het noordelijk tracé van de Energieweg* (Amersfoort Onder Ons 36), Amersfoort.
- Stiboka, 1965: *Bodemkaart van Nederland, schaal 1:50 000. Blad 32 Oost Amersfoort uitgave 1965*, Stichting voor Bodemkartering, Wageningen.
- Stiboka/RGD, 1977: *Geomorfologische kaart van Nederland schaal 1:50 000*, Stichting voor Bodemkartering/Rijks Geologische Dienst, Wageningen/Haarlem.
- Veldhuizen, A. 1993: *Hoevelaken*. 1:50.000, Amersfoort.
- Warmerdam, N.W.T., 2019: *De Partijherstelling van de Tweede Wereldoorlog bij Knooppunt Hoevelaken*. Archeologisch bureauonderzoek en verwachtingskaart. (BAAC-rapport V-19.0317), 's-Hertogenbosch.
- Wijker, M.K. 2022: *Wieken Noord, onderzoeksgebied 2* (Amersfoort onder ons 61), Amersfoort.

Digitale bronnen

www.archiefeemland.nl
<https://ahn.arcgisonline.nl/ahnviewer/>
www.HisGis.nl
www.topotijdreis.nl
www.pdok.nl
<https://zoeken.cultureelerfgoed.nl>
<https://spa-onderzoek.nl/classificatie-systeem>

Afkortingen in de tekst

AHN: Algemeen Hoogtebestand Nederland
AMK: Archeologische Monumentenkaart Nederland
AMZ: Archeologische Monumentenzorg
ARCHIS: Archeologisch Informatie Systeem
CAR: Centrum voor Archeologie van de Gemeente Amersfoort
KNA: Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie
Wamz: Wet op de archeologische monumentenzorg

Behoud bij besluit van
 Omgevingsdienst
 De Vallei
 132-1982
 W1342
 1-11-2025

Bijlagen

Bijlage 1 Overzicht van de bodemkundige boringen

Boor punt	Maaiveld hoogte in m + NAP	Dekzand hoogte in m + NAP	Bodem- opbouw horizonten	Diepte horizonten in cm	Opmerkingen
B01	2,76	1,91	AC	A:0-85 C:85->	lemig dekzand
B02	2,73	1,73	AC	A:0-100, C:100 ->	i.v.m grondwater niet goed te zien; mogelijk gedempte greppel?
B03	2,96	2,36	AC	A:0-60, C:60->	licht lemig; waarschijnlijk C vanaf 40
B04	3,24	2,74	AC	A:0-50, C:50->	licht lemig dekzand
B05	3,00	2,50	AC	A:0-50 C50->	licht lemig dekzand; vanaf 60 grondwater
B06	x		x	X	niet uitgevoerd i.v.m. net ingezaaid planten/gras
B07	2,70	2.25	AC	A:0-45 C: 45->	zeer lemig dekzand
B08	2,74	2.34	AC	A:0-40 C:40->	licht lemig dekzand
B09	3,34	2.89	ABC	A: 0-45 B: 45-60 C: 60->	zandig (matig lemig) dekzand
B10	3,02	2.62	ABC	A: 0-40 B: 40-50 C: 50->	zandig (matig lemig) dekzand
B11	3,48	3.08	ABC	A: 0-40 B: 40-60, C:60->	Zandig dekzand. Mogelijk klein restje E horizont tussen A en B
B12	3,30	3.00	AC	A:0-30 C:30->	licht lemig dekzand
B13	3,80	3.40	ABC	A: 0-40 B:40-45 C:45->	zandig (matig lemig) dekzand
B14	3,53	3.03	AC	A:0-50 C:50->	licht lemig dekzand
B15	3,68	3.18	AC	A:0-50 C:50->	zandig (matig lemig) dekzand
B16	3,92	3.52	AC	A:0-40 C:40->	licht lemig dekzand
B17	3,01	2.21	AC	A:0-40 C:40->	licht lemig dekzand
B18	2,67	2.27	AC	A:0-40 C:40->	lemig dekzand
B19	2,69	2.19	AC	A:0-50 C:50->	licht lemig dekzand

Behoort bij besluit van
de Omgevingsdienst
De Vallei
Kenmerk: 2025W1342
Datum: 11-11-2025

B20	2,94	2.54	AC	A:0-40 C:40->	licht lemig dekzand
B21	2,67	2.42	AC	A:0-25 C:25->	licht lemig dekzand
B22	2,97	2.57	AC	A:0-40 C:40->	licht lemig dekzand
B23	2,68	2.08	AC	A:0-60 C:60->	lemig dekzand
B24	2,76	1.86	AC	A:0-90 C:90->	licht lemig dekzand
B25	3,04	2.04	AC	A:0-100 C:100->	licht lemig dekzand
B26	2,91	2.11	AC	A:0-80 C:80->	licht lemig dekzand
B27	2,83	2.43	AC	A:0-40 C:40->	zandig (matig lemig) dekzand
B28	2,90	2.50	AC	A:0-40 C:40->	zandig (matig lemig) dekzand
B29	2,62	2.27	AC	A:0-35 C:35->	zandig (matig lemig) dekzand

Behoort bij besluit van
Omgevingsdienst
De Vallei

Kenmerk: 2025W1342

Datum: 11-11-2025

Behoort bij besluit van
Omgevingsdienst
De Vallei

Omgevingsdienst
De Vallei

Kenmerk: 2025W1342
 Datum: 11-11-2025

Bijlage 3 Beleidskader

Rijksbeleid

In 1992 ondertekende Nederland het Europese verdrag inzake de bescherming van het archeologische erfgoed - ook wel het Verdrag van Malta (of Valletta).²⁹ Sindsdien is het rijksbeleid dat archeologische waarden volwaardig meetellen in beslissingen over de ruimtelijke inrichting. In de 'archeologische monumentenzorg' (AMZ) is behoud *in situ* het streven. Om het bodemarchief voor het nageslacht te bewaren en ook in de toekomst nog te kunnen raadplegen, wordt geprobeerd de meest waardevolle en representatieve resten van het verleden zo goed mogelijk te behouden, te ontzien en te beheren. Alleen wanneer het niet anders kan, mag een vindplaats worden opgegraven.

Per 1 juli 2016 is de Erfgoedwet in werking getreden. De wet is in de plaats van de Wet op de Archeologische Monumentenzorg (Wamz) uit 2007 en de Monumentenwet uit 1988 gekomen. De Wamz was een wijzigingswet en regelde globaal genomen drie aspecten van de archeologische monumentenzorg: de financiering, de bestuurlijke besluitvorming en de archeologische uitvoering. Samen met de in 2019 in te voeren Omgevingswet maakt de Erfgoedwet een integrale bescherming van het Nederlandse cultureel erfgoed mogelijk. In de Omgevingswet worden alle onderdelen rond de omgang met cultureel erfgoed in de fysieke leefomgeving samen gebracht. Tot de invoering van deze wet zullen alle over te nemen delen van de Monumentenwet uit 1988 van kracht blijven. Ze zijn opgenomen in het overgangsrecht in de Erfgoedwet.

Het Rijk heeft middels de Monumentenwet 1988 bepaald dat archeologisch onderzoek verplicht is bij een grondroerende activiteit met een oppervlakte van 100m² of meer. De wet biedt gemeenten beleidsvrijheid om haar eigen afweging te maken voor wat betreft de oppervlakte als ook voor wat betreft de diepte van de grondroerende activiteit in relatie tot de verplichting van een archeologisch vooronderzoek. Deze bepaling wordt in de toekomstige Omgevingswet overgenomen.

Gemeentelijke beleid

In Nederland speelt het grootste deel van de ruimtelijke ontwikkeling zich af op gemeentelijk niveau. Daarom is er voor gekozen om gemeenten verantwoordelijk te maken voor de uitvoering van het rijksbeleid en het Verdrag van Malta. Deze verantwoordelijkheid is in 2007 vastgelegd in de Wamz. De Gemeente wordt geacht om in alle ruimtelijke besluitvormingsprocessen het archeologische belang mee te wegen. Om de gemeentelijke rol als beslissend bestuursorgaan adequaat te kunnen vervullen is een gemeentelijk archeologiebeleid met een eigen (inhoudelijk en bestuurlijk) afwegingskader noodzakelijk. Het gemeentelijke archeologiebeleid komt tot uitdrukking in de archeologische beleidskaart. Hierop staat per verschillende (verwachtings)waardezone aangegeven welke eisen de Gemeente in het kader van de Archeologische Monumentenzorg stelt.

Behoort bij besluit van
Omgevingsdienst
De Vallei
Kenmerk: 2025W1342
Tijdschrift 11-11-2025

²⁹ Europees Verdrag inzake de bescherming van het archeologisch erfgoed (herzien), Valletta, 16-01-1992.

Bijlage 4 Bodemhorizonten

Bodems worden verdeeld in bodemhorizonten, aangeduid met hoofdletters (van boven naar onderen meestal in de volgorde A, E, B, C). Bodems worden verdeeld in bodemhorizonten, aangeduid met hoofdletters (van boven naar onderen meestal in de volgorde A, E, B, C). Soms is een kleine letter aan de aanduiding toegevoegd. Deze staat voor extra informatie over de eigenschappen van een bodemhorizont. Enkele voorbeelden van kleine letters zijn: h (accumulatie van organische stof, in een niet geploegde horizont), p (verstoord door ploegen of andere grondbewerking), g (gley vlekken, gevolg van oxidatie en reductie) en r (sterke reductie als gevolg van de invloed van het grondwater).

A-horizont	Dit is het organische / humeuze bovenste deel van de bodem. Humus is de organische rest van dode planten. Dit verrijkt de bodem met organische stoffen.	
E-horizont	Deze horizont vormt zich tussen de A en de B-horizont. Het staat voor <i>eluvatie</i> (uitspoeling). Klei, ijzer, humus en/of aluminium zijn door uitspoeling en bodemvormende processen uit deze horizont omlaag getransporteerd. Pas na langdurige uitspoeling zal de bovenliggende horizont zo verarmd zijn dat hij te herkennen is als een vaalgrijze uitspoelingslaag.	
B-horizont	Dit is de inspoelingslaag. Dit is de horizont die als opvangkamer dient van stoffen die eerder zijn opgelost en hier weer neerslaan. Inspoeling vindt plaats als regenwater de opgeloste stoffen uit hogere lagen transporteert naar een lageregelegen laag. Dit kunnen organische humusbestanddelen zijn, maar ook ijzer. Een stijgende beweging van opgeloste stoffen is ook mogelijk, bijvoorbeeld bij uitdroging van de bodem.	
C-horizont	Dit is de onderste laag en vormt het originele moedermateriaal waarin de bodem zich ontwikkeld heeft. De bodemvorming is nog niet tot deze diepte doorgedrongen. De C-horizont kan bestaan uit veen, zand of klei.	

Behoort bij besluit van
Omgevingsdienst
De Vallei

Kenmerk: 2025W1342
Datum: 11-11-2025

Behoort bij besluit van
Omgevingsdienst
De Vallei

Kenmerk: 2025W1342

Datum: 11-11-2025

Centrum voor Archeologie
Gemeente Amersfoort
Westsingel 46, 3811 BB Amersfoort
Telefoon: 5.1.2e
E-mail: 5.1.2e@amersfoort.nl
www.archeologischcentrum.nl
www.centrumvoorarcheologie.nl
www.amersfoort.nl/archeologie

ISSN: 1879-4289

Legenda toegepaste uitzonderingsgrondslagen

In dit document zijn gegevens definitief geanonimiseerd op grond van:

Wet	Artikel	Omschrijving	Pagina's
Wet open overheid	Art. 5.1 lid 2 sub e	De eerbiediging van de persoonlijke levenssfeer	4, 34